

WOORD VAN DE VOORZITTER

Het medaille top event van het jaar zal plaatshebben in de periode 6-11 september.

Dan organiseren we in België een 5 daags FIDEM congres, dat zal gepaard gaan met een aantal langer lopende tentoonstellingen.

Waar we er eerst van uitgingen dat het congres in Namur zou starten en dan in Gent zou verdergaan, is de volgorde nu omgekeerd en zal Gent het congres organiseren vóór het materiaal in Namur te zien zal zijn.

Er worden nog steeds vrijwilligers gezocht die enkele vrije dagen willen vullen door een helpende hand te reiken aan organisator Paul Huybrechts en zijn ploeg.

De Algemene Vergadering van de Promotie gaat dit jaar door op **26 maart** op de gekende plaats, met terug twee spreekbeurten na het officiële gedeelte. Alle aanwezigen op deze Algemene Vergadering krijgen trouwens gratis een nieuw boek!

Veel verzamelplezier.

Stefan De Lombaert

LE MOT DU PRÉSIDENT

L'événement médaillistique de phare cette année aura lieu dans la période du 6 au 11 septembre.

1

Pendant cette semaine nous organisons un Congrès FIDEM en Belgique, accompagné de quelques expositions de plus longue durée.

Initialement le congrès était censé démarrer à Namur pour se poursuivre à Gent, mais on a dû inverser l'ordre. Le congrès démarrera donc à Gent et le matériel passera ensuite à Namur.

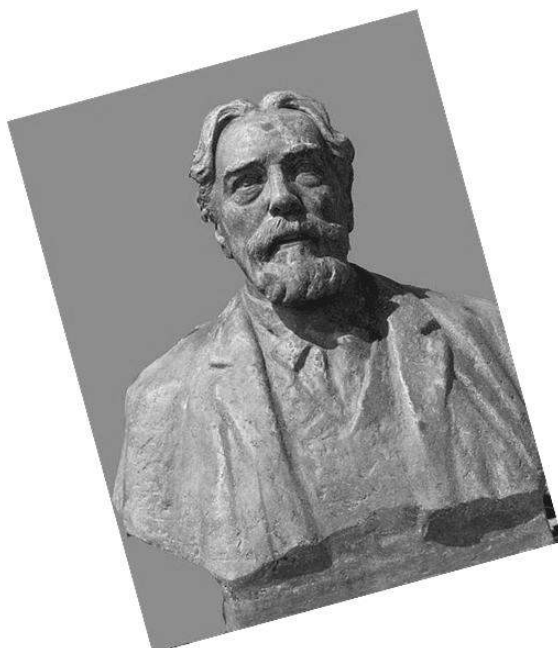
Nous répétons notre appel aux volontaires pour aider l'équipe de Paul Huybrechts à faire de ce congrès une grande réussite.

Notre Assemblée Générale de cette année aura lieu le **26 Mars** à l'emplacement connu, suivie de deux exposés. Toutes les personnes présentes à cette Assemblée Générale obtiennent gratuitement un nouveau livre!

Beaucoup de plaisir de collection

Stefan De Lombaert

Iemand die een pissijn verheft tot een kunstwerk,
heeft wellicht een heel bijzondere band met zijn onderbroek.
Een citaat van de recent overleden *David Bowie*

JAMES ENSOR OP MEDAILLES 1860 – 1949 – 1999**Edwin Lietard & Eddy Schutyser**

2

James Sidney ENSOR werd geboren te Oostende op 13 april 1860 als zoon van Frederic James Ensor, geboren te Brussel op 12 oktober 1833 (Britse nationaliteit en ingenieur van Bruggen en Wegen) en van Maria Catharina Haegheman, geboren te Oostende op 24 april 1835. Op 28 augustus 1861 werd Mariette geboren te Oostende als zuster van James Ensor. De familie Ensor was woonachtig in de Langestraat 26, waar zijn moeder een handel had in souvenirs, schelpen en maskers.

In 1873 volgde Ensor les bij de heren Van Cuyck en Dubar, aquarellisten te Oostende. Vanaf 1877 ging hij naar Brussel waar hij zich aan de Academie voor Schone Kunsten liet inschrijven. Zijn studies aan de Academie waren helemaal geen succes en in 1880 vestigde hij zich opnieuw te Oostende op de hoek van de Vlaanderenstraat en de Van Iseghemlaan. Op de zolder had hij een atelier. Hij bleef er wonen tot in 1917. In 1887 overleed zijn vader op 54-jarige leeftijd te Oostende. Vanaf 1899 begint er voor Ensor een betere periode.

In 1903 ontving hij de Leopoldsorde. En in 1915 overleed zijn moeder op 80-jarige leeftijd te Oostende. In 1917 verhuisde hij naar de Vlaanderenstraat 27, thans het Ensor Museum. In 1929 werd hij in de adelstand verheven met de titel van baron. Op 14 april 1930 woonde hij de onthulling bij van zijn eigen standbeeld. In 1930 werd hij uitgeroepen tot Prins van de Schilderkunst en ontving hij de Légion d'Honneur. In 1945 overleed zijn zuster, Mariette, op 74-jarige leeftijd te Oostende en drie weken later, op 19 november 1949, na slechts drie weken ziekte, overleed hijzelf in het H. Hartziekenhuis te Oostende. Hij werd begraven op het kerkhof van O.L. Vrouw-ter-Duinen te Mariakerke.

Edwin Lietard

Dit overzicht is het resultaat van een uitgebreide en gedetailleerde verzameling Ensor-medailles, die in privébezit was van een gekende Oostendse verzamelaar. De collectie mag uniek genoemd worden en – waarschijnlijk – volledig.

Zijn graf in Mariakerke (Oostende)

De huidige publicatie zal trachten een duidelijk overzicht en inventarisatie te geven van deze 28 medailles. Teksten die – onder voorbehoud – werden overgenomen uit het oorspronkelijk werk van de heer Lietard zullen “*cursief*” worden afgeprint. Maten en gewichten werden opnieuw nagemeten en gewogen. De afbeeldingen zijn deze van de oorspronkelijke medailles.

In dit werk treffen wij één type plaketaal en twee types medailles aan. Varianten hiervan worden in detail besproken. De plaketaal is van de hand van Dolf Ledel, de medailles werden ontworpen door Basil Lamon en Harry Elstrøm.

3

Eddy Schutyser

			
graveerwerken - stempels - medailles			
			
eretekens - awards - naamplaten - pins			
 MAUQUOY®			
Industrieweg 12 2280 Grobbendonk +32 (0) 14 50 79 10 info@mauquoy.com www.mauquoy.com			

TYPE 1. Dolf LEDEL

Vz. BARON / JAMES - ENSOR / PRINCE de L'ART (onderaan in de afsnede)

De naar links gekeerde buste van de schilder die een bebaard gezicht schildert (een zelfportret?)

Onder zijn hand een zittende zeemeermin.

Getekend tussen hand en buste: 33 / dolf LEDEL

Kz. Blanco.

1933, Fonson (op de rand), 56,60 × 67,59 mm, brons, 6 mm dik, 140 g.

1976, Fisch 1976 (op de rand), 56,60 × 67,59 mm, tin, 4 mm dik, 115 g.

Het eerste werd geslagen ter gelegenheid van zijn verheffing in de adelstand, het tweede ter gelegenheid van de grote tentoonstelling van zijn werken in Brussel.

4

LEDEL Dolf**Schaarbeek, 1893 – Malmédy, 1976**

Beeldhouwer, medailleur en keramist. Opleiding aan de Academie van Brussel (1908-12, C. Van der Stappen, P. Dubois, I. De Rudder) en in de ateliers van T. Vinçotte en V. Rousseau.

Vervolmaakt zich in Düsseldorf en München. Leraar aan de Academie van Brussel. Stelt voor het eerst tentoon op de Wereldtentoonstelling Brussel 1910. Tijdens WO I exposeert hij met Les Bleus in Galerie G. Giroux. Werkt figuratief met sterk gestileerde vormen en beoefent aanvankelijk vooral de taille directe. Later boetseert hij ook kleine gevoelige beeldjes en portretten. Auteur van diverse standbeelden, o.m. van C. Lemonnier in Terhulpen, G. Eekhoud in Antwerpen en E. Vandervelde in Anderlecht. Werk o.m. in de Musea van Antwerpen (KMSK en AMVC), Brussel, Elsene, Gent, Luik en Grenoble.

WILLEM VAN ALSENOY

Grote Stoppelbergen 5 – 2040 Zandvliet

Tel. & Fax 03 / 232.14.29

GSM 0495 / 51.10.16

E-mail : willem@vanalsenoy.com

Website : <http://www.vanalsenoy.com>

AAN- EN VERKOOP VAN MUNTEN
REGELMATIG OPENBARE VEILINGEN
GROTE KEUZE IN BOEKEN EN BENODIGDHEDEN

TYPE 2. Basil LAMON

Vz. JAMES ENSOR (bovenaan langs de rand)

1860 / 1949 (onderaan)

De bekende maskers (15) van schilder James Ensor rondom zijn hoofd.

Getekend onderaan langs de rand: LAMON

Rv. LUMIERE. LUMIERE ECLAIREZ-NOUS! ANIMEZ-NOUS. INDIQUEZ-NOUS DES ROUTES NOUVELLES MENANT VERS DES JOIES ET DES FELICITES! — (rondom langs de rand in een dubbele cirkel)

In het midden de zonnestrallen, de zee en de wolken.

5

1963, Fisch, 80 mm, brons, 4 mm dik, 190 g.

Bestaat met de volgende vermeldingen op de rand:

1. FIBRU EPREUVE
2. FISCH L IV in brons en verzilverd brons (Romeinse cijfers)
3. L VI FISCH in verguld brons (Romeinse cijfers)
4. FISCH 80 in brons (Arabische cijfers)
5. FISCH in verguld brons
6. FISCH FONSON 72 in verzilverd brons (Arabische cijfers)
7. FISCH FONSON in verzilverd brons
8. FIBRU XLIX in verzilverd brons (Romeinse cijfers)
9. FIBRU LV in verguld brons (Romeinse cijfers)
10. FIBRU 48 in verguld brons (Arabische cijfers)
11. Geen vermelding op de rand, wel een bol met draagoog

Schaal 2:1

1962, Fisch, 100 mm, verzilverd brons, 4 mm dik, 250 g.

Gestempeld onderaan op de uitvloeirand: EPREUVE D'ARTISTE / logo Fisch / FISCH

6

1962, Fisch, 70 mm, brons, 3,5 mm dik, 125 g, geen stempeling op de rand.

1973, Fisch, 70 mm, brons, 3,5 mm dik, 125 g, met een gravure in het veld:

GRAND PRIX ART PHILATELIQUE BELGE (bovenaan)

1973 (onderaan)

LAMON BASIL

Sint-Jans-Molenbeek, 1920 -

Figuratief beeldhouwer. Medailleur. Opleiding aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten te Brussel. Behaalt in 1947 de prijs van Rome. Daarna actief in het kunstonderwijs. Neemt deel aan diverse internationale tentoonstellingen met door hem ontworpen medailles.

TYPE 3. Harry ELSTRØM

De volgende medaille werd gegoten ter herdenking van het overlijden van James Ensor in 1949.

7

Vz. • JAMES • ENSOR • (bovenaan rechts langs de rand)
Zijn hoofd naar links.
Getekend onderaan links langs de rand: ELSTRØM

Kz. Blanco

1974, Compagnie des bronzes, 115 mm, gegoten brons, 7,5 mm dik, 610 g.
Randvermelding: logo Fibru / FISCH / 5 (er zouden maar 5 exemplaren zijn gegoten).

1974, Compagnie des bronzes, 115 mm, gegoten brons, 6 mm dik, 530 g.
Randvermelding: FISCH 19 (Arabische cijfers). Er werden 145 exemplaren van gegoten genummerd van 6 tot 150.

Schaal 2:1

1974, Fibru, 40 mm, zilver, 3 mm dik, 30 g, met op de rand de stempel met het zilveragehalte 950 en het logo van Fibru, verzilverd brons, 29 g (niets op de rand), brons, 25 g (op de rand FISCH), tin, 23,4 g (op de rand: FISCH FONSON ETAIN).

1974, Fibru, 40 mm, brons, 1,5 mm dik, 5,1 g, keerzijde incuus geslagen (unicium?)

Bibliografie

Kirsten Bendixen, Nationalmuseet, *Harry Elstrøm, Udstilling foråret 1978 i Den kongelige Mønt- og Medaillesamling*, n° 83, p. 20.

8

Vz. • JAMES • ENSOR • (bovenaan rechts langs de rand)

Zijn hoofd naar links.

Getekend onderaan links langs de rand: ELSTRØM

Kz. OOSTENDE (diepliggend in het midden tussen parallelle lijnen)

Getekend onderaan: monogram ELSTRØM

1974, Fisch, 60 mm, brons, 6 mm dik, 116 g, op de rand: FISCH

1974, Fisch, 60 mm, tin, 6 mm dik, 88 g, op de rand FISCH Fonson.

Vz. Idem voorgaande

Kz. 1976 – 1977 (bovenaan langs de rand) / JAMES ENSOR (links onderaan langs de rand) / EXHIBITION (rechts onderaan langs de rand)

Gestileerde Amerikaanse adelaar met sterren en strepen.

Getekend rechts in het veld: **ELSTRØM**.

1977, Fibru, 24 mm, goud, 2 mm dik, 11,08 g (op de rand: FISCH / logo Fibru / goudgehaltstempel 750 / 24), 250 genummerde exemplaren.

1977, 24 mm, messing, 1,5 mm dik, 5,14 g, unicum (?).

ELSTRØM Harry

Berlijn, 11 augustus 1906 - Linkebeek, 18 mei 1993

Beeldhouwer, medailleur, aquarellist en tekenaar. Opleiding aan de Academies van Brussel en Dresden en aan de British Academy in Rome. Zijn figuratieve werken zijn expressionistisch gestileerd.

Doet archeologische opgravingen in Napels en Pompeï. Speelt een belangrijke rol bij de vernieuwing van de religieuze kunst in ons land. Stage keramiek en porselein aan de Koninklijke Porseleinmanufactuur te Meissen/Saksen. Ontwierp meer dan 300 monumentale en andere beeldhouwwerken. Heeft naast deze monumentale werken met symbolisch en religieus karakter vele officiële portretten (meer dan 130), medaillons en penningen gerealiseerd. Werkte zowel in steen als marmer, hout of brons.

Leraar aan Sint-Lucas Schaarbeek (vanaf 1939) en aan de KU Leuven (1952). Werk in de basiliek van Koekelberg en in de Musea van Antwerpen, Brussel, Gent, Parijs en Den Haag.

9

Type 4. G. Varbanov

Vz. Geen tekst.

Een moderne evocatie van één van de vele maskers van James Ensor.

Kz. JAMES / ENSOR / EMLÉKÉRE / 1860-1949

Getekend bovenaan rechts langs de rand: G VARBANOV 1974

Emlékére is Bulgaars en betekent *ter nagedachtenis van*.

1974, 66 × 61 mm, brons.

Het atelier FIBRU.

De firma werd in 1853 in Brussel gesticht door meester-graveur Antoine Fisch (Düsseldorf 12 april 1827 – Brussel 12 maart 1892), leerling van Johann Würden. Dat jaar werden de eerste medailles geslagen in zijn bescheiden atelier. Sommige van deze medailles zijn nog steeds in omloop. De opvolging van de stichter Antoine Fisch gebeurde via zijn zoon Joseph Fisch (1892-1917), Mevr. Cloetens (weduwe Joseph Fisch) (1917-1938), naar diens zoon, Fernand Fisch (1938-1963).

Deze laatste was de grote bezieler en promotor van de kunstmedaille, vooral deze van Belgische bodem. Naast zijn veelvuldige contacten in binnen- en buitenland werd hij in 1937 medestichter van de FIDEM (Fédération Internationale des Éditeurs de Médailles), sindsdien "Fédération Internationale de la Médaille". In 1953 sticht Fernand Fisch de N.V. *Fisch-Fibru* (*Fibru = Fisch-Brussels*). Hij wordt in 1963 opgevolgd door zijn zoon, Pierre Fisch (1963-1975), samen met de toenmalige beheerders Mevrouw Marie-Louise Dupont (sinds 1954) en Paul Bertrand (sinds 1962).

De firma kende een gestadige uitbreiding. In 1974 nam de – intussen N.V. *Fibru-Fisch* geworden – firma de tupotheek en de activiteiten van de firma N.V. *Anc. Ets.Fonson* over, een aan Fibru-Fisch gelijklopende firma. Steeds wordt geijverd om de kunstmedaille te blijven promoten en zowel de kwaliteit als het artisanale te stellen boven een louter industriële productie. Deze inzet is in grote mate de oorzaak van het feit, dat in 1998 Fibru zijn activiteiten heeft stopgezet en de boeken heeft neergelegd.

Sinds 1998 wordt de zaak, onder de benaming *Fibru Europ bvba*, in Nederlands beheer, op een heel eigen tempo verder gezet.

Het atelier was oorspronkelijk gevestigd in de Zwarte Lievevrouwstraat, vervolgens in de Antoine Dansaertstraat, 40- 42 en sedert 1937 in de Edmond Rostandstraat, 51 (later gewijzigd in 59).

10

ON CHERCHE / GEZOCHT

Madame, Monsieur,

Etant occupé à inventorier les archives de l'ancien bourgmestre d'Uccle, Jean Herinckx, j'ai trouvé cette médaille réalisée par Eugène De Bremaecker, apparemment en 1936. Pourriez-vous l'identifier? En vous remerciant d'avance, je vous prie d'agréer, Madame, Monsieur, l'expression de mes salutations distinguées.

Eric de Crayencour.

Administrateur du Cercle d'Histoire d'Uccle

Eric.decrayencour@skynet.be

MONNAIES ET MÉDAILLES SATIRIQUES

Christian SCHWEYER

Contremarque sur une pièce de 1 franc du second Empire.
Napoléon III, tête aurée.
Ø : 23 mm – Ag 835 ‰ (Type F.215 ou Gad.463)

Regravure sur une pièce de 10 centimes du second Empire.
Napoléon III, tête aurée.
Ø : 30 mm – Bronze (Type F.134 ou Gad.253)

Regravure sur une pièce de 10 centimes du second Empire.
Napoléon III, tête nue.
Ø : 30 mm – Bronze (Type F.133 ou Gad.248).

Médaille satirique « Module de 2 francs »
Ø : 27 mm – Cuivre.
NAPOLÉON III LE MISÉRABLE – SEDAN - 80000 PRISONNIERS

11

La critique du pouvoir

La monnaie porte la marque du pouvoir en place. Il y met ses symboles, et souvent la figure du chef d'Etat quand il s'agit d'un souverain ou d'un dictateur. La monnaie satirique peut être définie comme un détournement du message porté par ces monnaies, parfois par une simple contremarque, une inscription, un autre symbole. Quelquefois, le portrait est regravé en fonction du message critique envoyé. La monnaie transformée peut être remise en circulation ou bien détournée de sa fonction et portée en médaille, broche ou bouton. Les transformations possibles sont forcément limitées mais l'outillage peut être rudimentaire. Un couteau, un tournevis, un marteau suffisent.

La médaille satirique, par contre, demande les moyens techniques d'un graveur professionnel. En contrepartie, c'est un support qui peut donner plus facilement libre court à la critique. Le dessin est forcément plus sobre que dans une caricature, mais la légende peut se trouver développée de façon importante.

La bataille de Sedan marque la fin de l'Empire français

La période reine de la fabrication des médailles satiriques est la deuxième République, 1848. Celle de la regravure des monnaies correspond à la période qui suit la chute de Napoléon III en 1870 après la bataille de Sedan.

Cette guerre, Napoléon III l'avait voulue pour redresser son pouvoir chancelant. Pour prendre le pouvoir, il s'était appuyé sur son nom et sur la promesse de restaurer la grandeur de la France. Mais il a rencontré sur son chemin le militarisme prussien en constitution. Bismarck, qui cherchait à unifier l'Allemagne, avait aussi besoin de la guerre. La suite, c'est la déclaration de guerre de la France, puis le spectacle d'une armée désorganisée, l'invasion et l'enchaînement des batailles perdues. Sedan couronne cette série par une reddition de l'armée et de Napoléon III lui-même. C'est l'humiliation, que la population française met sur le dos de Napoléon III, de son incompétence militaire et de sa lâcheté supposée.

La vogue des regravures

C'est sans doute parmi les soldats prisonniers que le mouvement de transformation des monnaies a commencé. Ils avaient, pour chaque échange marchand, la tête de l'empereur haï sur les pièces qu'ils utilisaient. Il s'en est suivi des mutilations de monnaies, des contremarques, en général « SEDAN » (figure 1) mais on trouve aussi « LACHE », « MERDE », « GREDIN », « CON » etc. Dans la même période sont apparues des transformations du portrait de Napoléon III : des gravures approximatives de casques à pointe (figure 2). Ce phénomène a dû avoir de l'ampleur étant donné la masse de monnaies regravées frustes qu'on trouve encore aujourd'hui. Ces monnaies, soit circulaient (on trouve des traces d'usure sur les gravures), soit étaient conservées comme médailles, voire portées, comme en atteste les trous de bélière qu'on trouve chez certaines. Probablement même y avait-il un petit commerce autour d'elles. C'est sans doute l'existence d'un marché suite à ces transformations qui a fait que des graveurs professionnels de l'Est de la France, qui pour des raisons commerciales, se sont mis à en graver. Mais, cette fois avec une qualité de gravure autrement meilleure (Figure 3).

Enfin, les graveurs se sont mis aussi à frapper des médailles. Celle de la figure 4 était la plus courante. On y voit le casque à pointe, marque fantasmée de la trahison reprochée, la cigarette qui traduit la vulgarité et la désinvolture de Napoléon III, 80 000 prisonniers (le bilan de la bataille), une chaîne reliée à un collier marqué « Sedan » (Napoléon III fut prisonnier plusieurs mois).

Regravure sur une pièce de 5 francs de la 2e République.
Louis-Napoléon Bonaparte.
Ø : 37 mm – Ag 900 ‰
(Type F.329 ou Gad.726)

Médaille satirique
« Module de 5 centimes »
Ø : 25 mm – Cuivre (99 %)
Au droit : Napoléon III caricaturé debout, des crânes et ossements à ses pieds, devant un tas de canons et auréolé d'un éventail de baïonnettes : légende : NOS FUSILS CHASSEPOT ONT FAIT MERVEILLES / FETICHES HIDEUX FLEAUX DES PEUPLES. Au revers (au centre) : 1789 / O FRANCE QUI ENFANTAS JADIS LA LIBERTE, TU / L'IMMOLES LÂCHEMENT / AUJOURD'HUI SUR L'AUTEL / DU DESPOTISME / 1868. Sur le pourtour : LIBERTE EGALITE FRATERNITE / CHAUVINISME FETICHISME CESARISME

Une foule de transformations

Les images jointes représentent les modèles les plus courants des contremarques, des regravures ou des médailles. Il y en a bien d'autres. Citons juste deux autres thèmes de regravure : celle affublant Napoléon III d'une calotte papale (figure 5) suite à son soutien indéfectible au pape Pie IX. La bataille de Mentana, près de Rome, opposa d'ailleurs en 1867, l'armée française aux volontaires garibaldiens (figure 6). C'est la bataille de Mentana à l'issue de laquelle le général Failly télégraphia « Nos fusils Chassepot ont fait merveilles ». Un autre type de transformation coiffe Napoléon III d'un bonnet de bagnard (figure 7), référence aux six années d'emprisonnement au fort de Ham. Il y en a bien d'autres : des casquettes, toutes sortes de coiffes, des modifications de visages, parfois fantaisistes, des regravures d'animaux, des bonnets d'âne...

Regravure sur une pièce de 1 franc Charles X
Ø : 23 mm – Ag 900 ‰
(Type F.207 ou Gad.450)

13

Satirisations et révolutions

Ces transformations ne sont cependant pas un phénomène isolé apparu et disparu comme par enchantement. Des médailles satiriques ont été gravées tout au long de l'histoire. Les transformations de monnaies apparaissent cependant avec l'instabilité des pouvoirs à partir de la Révolution française. La monnaie se trouve enrôlée dans les batailles de propagande. Parfois, cela fait l'objet d'enquêtes de la police comme ces monnaies de Charles X qui est transformé en curé (figure 8) pour stigmatiser sa subordination à l'Eglise. Après Sedan, le phénomène va reprendre autour de la personne du général Boulanger. Des monnaies au nom de Napoléon III, encore en circulation en 1888, vont être modifiées en soutien ou en critique du général. Puis le mouvement de transformations des monnaies va s'éteindre progressivement avec la disparition, en France, des effigies de tyrans sur les pièces.

Avis aux collectionneurs de monnaies, médailles et jetons satiriques :

Monsieur Christian Schweyer, habitant dans la région parisienne, souhaiterait le concours des numismates et collectionneurs de Belgique pouvant l'aider à compléter l'ouvrage sur les monnaies, médailles et jetons satiriques qu'il a entrepris : « *UNE HISTOIRE DES MONNAIES SATIRIQUES / De 1720 à nos jours* ».

Son étude, dont vous avez un aperçu en trois photographies ci-dessous, comporte déjà près de 700 pages A4.

Si vous désirez lui fournir des informations sur une ou plusieurs raretés de votre collection, contactez-le directement via son adresse e-mail (courriel) : christian.online@gmail.com.

Si vous pouvez l'aider, mais que vous n'avez pas d'ordinateur, contactez le président du C.N.L. au 0498.42.09.13 (GSM). Il se fera un plaisir de servir d'intermédiaire en communiquant votre adresse postale et/ou votre numéro de téléphone à Monsieur Ch. Schweyer.

Appel est donc lancé aux membres du Cercle Numismatique Liégeois ainsi qu'aux membres associés de l'A.E.N. et de l'E.G.M.P. avec l'espoir que cette demande sera relayée par les présidents et les membres des différentes associations numismatique de notre pays ; merci. (J.B.)

A part l'image du jeune bagnard, prise sur le site de la CGB, les pièces photographiées proviennent de la collection personnelle de l'auteur. (C&C)

14

Ces 4 dernières photographies ont été fournies par M. Ch. Schweyer avec autorisation de publication dans notre bulletin.

(*) **Curiosité anachronique** : sur cette pièce de 10 centimes Napoléon III (Ø 30 mm) du second Empire mais qui ne fut démonétisée que le 1er janvier 1935, nous voyons au droit, qu'outre le casque à pointe allemand « *Pickelhaube* » et le collier dont est affublée l'effigie de l'empereur (satire se rapportant à la défaite de Sedan), nous pouvons encore distinguer sur le pourtour, les chiffres et lettres refaçonnés de « **1915** » en dessous, et « [...] **PACHE** [...] » sur la gauche tandis qu'au revers, nous lisons « **LIEGE / LIEVIN / ARRAS / LENS** » sur quatre lignes à l'intérieur d'un grand cercle.

D'après Monsieur Schweyer : « *cette monnaie a probablement été transformée dans les tranchées de 1914-18 par un soldat belge* ».

NDR :

Mes remerciements à Monsieur Guillaume DOIZY, fondateur du site « *Caricatures&Caricature* » pour l'autorisation de reprise et de publication du texte illustré « *Monnaies et médailles satiriques* », de Monsieur Christian Schweyer, dans le bulletin du C.N.L. - Référence du site en question : <http://www.caricaturesetcaricature.com/>

Met dank aan de Cercle Numismatique Liegeois

KONINKLIJK BELGISCH GENOOTSCHAP VOOR NUMISMATIEK vzw
SOCIÉTÉ ROYALE DE NUMISMATIQUE DE BELGIQUE asbl

In 2016 bestaat het Koninklijk Belgisch Genootschap voor Numismatiek 175 jaar. Ter gelegenheid van deze verjaardag zal een bronzen kunstpenning worden uitgegeven. Het gaat om een gegoten penning ontworpen door Marit Hartman (lid van de Promotie van de Medaille vzw) en gerealiseerd door de gieterij Arts & Crafts. De prijs per penning bedraagt 75 euro, te vermeerderen met de eventuele portkosten.

De penning is enkel te verkrijgen bij voorintekening aan de hand van onderhavig formulier, terug te sturen of te mailen aan de penningmeester: Huguette Taymans, Zwijnaardsesteenweg 668, 9000 Gent (huguette.taymans@telenet.be)

15

BESTELLING PENNING 175 JAAR

Naam:

Adres:

Aantal bestelde penningen: x 75,00 euro = €.

Levering (vanaf 21 mei 2016): (gelieve het vakje met uw keuze aan te kruisen)

☐ Afhaling op het Colloquium dat zal doorgaan in de Koninklijke Bibliotheek op 21 mei 2016.

☐ Afhaling op een andere vergadering van het Genootschap, datum te preciseren:

☐ Aflevering op een andere manier (beurs, andere persoon etc.) te preciseren:

☐ Levering per post op bovenvermeld adres. Hiervoor dient 5 euro per penning extra betaald te worden.

De betaling moet gebeuren op de rekening van het Koninklijk Belgisch Genootschap voor Numismatiek – n° IBAN BE07 3100 9200 2566 - BIC Code: BBRU BE BB

Enkel de volledige betaling geldt als definitieve bestelling.

Uiterste datum van bestelling en betaling **15 april 2016**

En 2016, la Société Royale de Numismatique de Belgique fêtera son 175ème anniversaire. A cette occasion une médaille d'art en bronze sera éditée. Conçue par Marit Hartman (membre de la Promotion de la Médaille) elle sera réalisée par la fonderie Arts & Crafts. Elle sera disponible au prix de 75 euros par pièce, à majorer des frais de port éventuels.

La médaille sera uniquement disponible par souscription préalable, en utilisant le formulaire ci-dessous, à renvoyer par la poste ou par courriel à la trésorière : Huguette Taymans, Zwijnaardsesteenweg 668, 9000 Gent (huguette.taymans@telenet.be).

COMMANDE MEDAILLE 175 ANS

Nom:

Adresse:

Nombre de médailles: x 75,00 € = €.

Livraison (à partir du 21 mai 2016): (veuillez cocher la case de votre choix)

O Au Colloque organisé le 21 mai 2016 à la Bibliothèque royale de Belgique

O A une autre réunion de la Société (date à préciser):

O Autre (à une bourse numismatique, via une personne intermédiaire, etc.) à préciser:

O Livraison par la Poste à l'adresse ci-dessus, moyennant un supplément de 5 euro par médaille.

Le paiement devra s'effectuer par virement sur le compte bancaire de la Société Royale de Numismatique de Belgique: n° IBAN BE07 3100 9200 2566 BIC Code: BBRU BE BB

Seul le paiement intégral sera considéré comme commande définitive.

Date limite de commande et de paiement **15 avril 2016**

OPMERKING VAN ONS BESTUURSLID GABRIËL STAUTEMAS

Ik ben begonnen medailles te verzamelen wegens hun artistieke kwaliteiten. Het is via de beeldhouwkunst dat ik de medailleurs leerde kennen en waarderen, niet via de numismatiek! Dezelfde opmerking als u maakt, heb ik ook geopperd destijds en het antwoord luidde ongeveer identiek, alleen werd nog meer de nadruk gelegd op de historische betekenis van de medaille. In een discussie hierover is me zelfs in alle ernst beweerd dat een medaille zonder historische lading geen medaille is! Als reactie ben ik toen de serie 'wensmedailles' uitgegeven door de Monnaie de Paris gaan verzamelen en beschrijven. In mijn overzichtsartikel over de Kunstmedaille vroeg ik ook aandacht te hebben voor de artistieke kwaliteiten. Wat zou er mis zijn een medaille alleen om haar artistieke waarde te waarderen? Alle kunst is in essentie het bespelen van emoties, dus steeds subjectief. Het is de subjectieve expressie van de kunstenaar, los van elke objectieve mening of smaak van anderen, gericht op het opwekken van emoties bij de toeschouwer. Het is als het ware een communicatieproces waarbij binnen een gemeenschappelijke context de zender (kunstenaar) contact maakt met de ontvanger (kunstliefhebber) door het sturen van een gecodeerde boodschap waarbij aan de vorm evenveel aandacht wordt besteed als aan de inhoud.

Neem als voorbeeld een mandenmaker. Hij kan een mand vlechten om appels in te transporteren wat zijn kunde toont. Doch hij kan de mand ook op zo een manier vlechten dat het utilitaire wordt opgetild tot een onverwachte mooie creatie. Dan wordt hij van ambachtsman een kunstenaar. Zo ook bij de medaillekunst. Evenals u zou ik graag meer aandacht voor dit aspect willen vragen in de publicaties bestemd voor de 'Flash Medailles'. De 'Promotie van de medaille' is uiteindelijk niet het zoveelste heemkundige of geschiedkundige genootschap!

GEZOCHT

Armand Bonnetain schrijft in februari 1956 het volgende in zijn dagboek :

Je songe à faire écrire une étude sur « le graveur en médailles Armand Bonnetain ». R. Dupierreux m'avait parlé l'année dernière, de faire de moi cette étude à insérer dans la collection qu'édite le Gouvernement « Anthologie d'artistes belges » ou plus exactement le Ministère des Beaux-Arts.

Mais je trouve que R. Dupierreux n'apprécie pas assez l'art de la médaille pour faire quelque chose de bien. Dans son article paru en feuilleton dans le « Soir » il parlait de bien des choses et très peu de la médaille. Trouvez donc quelqu'un de suffisamment emballé : peut-être A. Guislain ou P. Poirier par exemple ou Vandamme.

De laatst genoemde kan ik onmogelijk geweest zijn aangezien dit geschreven is in 1956 en ik geboren ben in 1949. Kan iemand mij vertellen wie die laatste persoon zou zijn of waar ik over deze naamgenoot meer info zou kunnen vinden?

EEN TROFEE EN EEN PROMOTIEPENNING RECENT WERK VAN NIKO DE WIT

Karel Soudijn

In 2012 verscheen bij Van Oorschot het *Verzameld proza* van Jan Hanlo, de dichter en schrijver die van 1912 tot 1969 leefde. Op het stofomslag drukte de uitgever een citaat van hem af: 'Een erwt zo groot als een voetbal *is* geen erwt.' Weinig lezers zullen het hiermee oneens zijn, al was het maar omdat je van een voetbal geen erwtensoep kunt koken. Toch bevat het citaat wel wat stof om over na te denken, want hoeveel variatie is eigenlijk toegestaan voordat een ding zijn naam verliest? Een scherpe grens is vaak moeilijk te trekken. Dit zien we bijvoorbeeld terug in discussies over de vraag wat precies onder het begrip 'penning' kan worden verstaan. Vaste grenzen lijken hier afwezig, hoewel we bij sommige vormen wel vaststellen dat hier nu toch echt sprake moet zijn van een ander type kunstwerk, bijvoorbeeld een penningobject, een kleinplastiek of een beeld.

Jan Hanlo (1912-1969) van de hand van Marit Hartman¹

Niko de Wit ontwierp kort geleden twee kunstwerken die wat betreft vorm en grootte aan elkaar verwant zijn. Tot mijn verrassing noemt hij echter één van deze twee een trofee en het andere kunstwerk een penning. De trofee staat bij voorkeur rechtop; de penning nodigt eerder uit om het object vast te pakken en andersom neer te zetten. Een gradueel verschil.

Tilburg Trofee

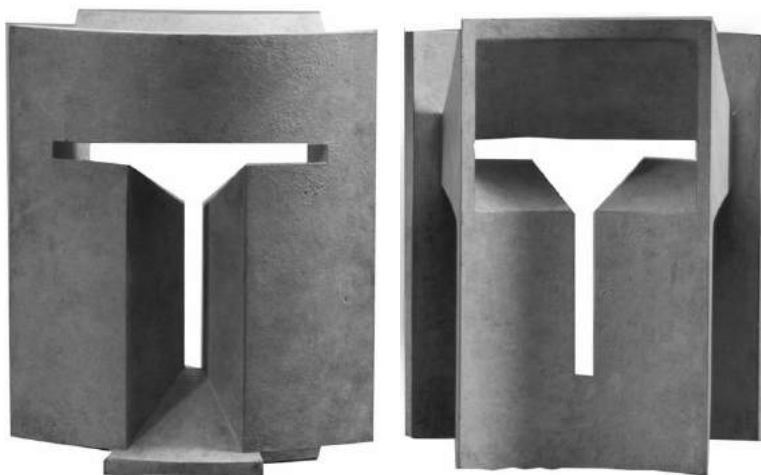
In 2014 ontwierp Niko de Wit in opdracht van de gemeente Tilburg een trofee om personen te eren die zich voor de stad bijzonder verdienstelijk maakten. Tilburg kende al wel sinds 2006 een Paleispenning, ook ontworpen door Niko de Wit, maar deze is uitsluitend voor ambtenaren die in het destijds gangbare protocol onvoldoende aan bod kwamen (zie Lucie Nijland in *De Beeldenaar*, 2007-4). De nieuwe trofee kan verworven worden door mensen uit een ruimere kring dan ambtenaren. De eerste werd in 2015 uitgereikt aan Matthijs Rümke, artistiek leider van het Zuidelijk Toneel.

¹ Luc Vandamme & Raf Van Laere, *Marit Hartman, een monument kan zo groot zijn als een pink*, Hasselt, 2013, 82 pagina's in kleur, alle medailles afgebeeld. Te koop via www.medailles-penningen.be

Het wapen van de gemeente Tilburg bestaat uit een burcht met drie torens. Lange tijd vormde dit wapen ook het logo van de gemeente, maar sinds een aantal jaren is dat logo vervangen door een vettig uitgevoerde hoofdletter T. Wie de nieuwe trofee van voren bekijkt, herkent die hoofdletter meteen in het uitgesneden gedeelte. Wel is er een verschil met het gemeentelijk beeldmerk, want de horizontale balk van deze letter oogt bij Niko de Wit dunner, en daarmee eleganter.

De T is uitgesneden in een gebogen vorm die aan een toren is ontleend. Hiermee is de trofee niet alleen verwant aan het gemeentewapen, maar ook aan de Paleispenning. Op de penning uit 2006 zijn enkele kantelen te zien van het Tilburgse paleis-raadhuis met ronde torens. Bij de nieuwe trofee zijn deze kantelen verdwenen, maar de gebogen vorm bleef gehandhaafd.

*Niko de Wit, Tilburg.
Trofee, 2014, brons, 106 x 86 x 38 mm*

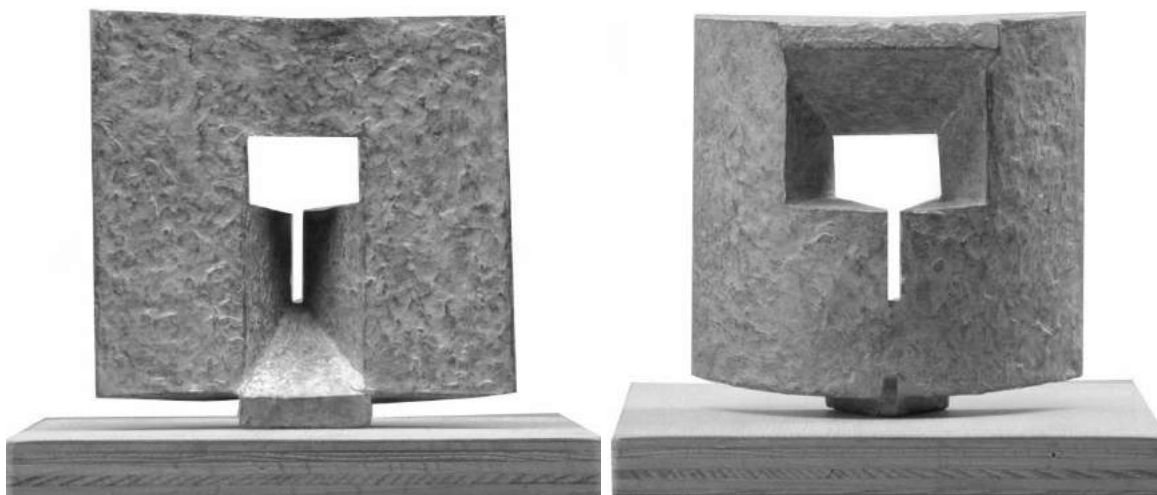
18

Aan een goed kunstwerk kunnen we 'lagen van betekenis' toekennen. Dit is bij de nieuwe trofee zeker het geval. De uitgesneden ruimte heeft de vorm van een hoofdletter, maar doet meteen ook denken aan een poort die uitnodigend open staat. Via een enigszins schuin geplaatste 'gang' lijkt men de stad te kunnen betreden. Hiermee is echter nog niet alles over de open ruimte gezegd. De hoofdletter T suggereert bovendien een vizier waardoor men een scherpere blik op de achterliggende gemeenschap ontwikkelt.

Wie de trofee om haar verticale as laat draaien, merkt dat het kunstwerk bestaat uit twee gedeelten die onderling zijn verbonden. De binnenste schil lijkt het andere deel op te tillen. Degenen die de trofee ontvangen, kunnen dit symbolisch opvatten. Door hun bijzondere inspanningen is de gemeenschap naar een hoger niveau gebracht. De combinatie van een binnen- en een buitendeel vormt een opvallend verschil met de Paleispenning uit 2006. De Tilburg Trofee lijkt aan interpretatiemogelijkheden gewonnen te hebben.

Promotiepenning Eindhoven

Sommige universiteiten kenden in een ver verleden promotiepenningen. Ook meer recent zijn er nog wel eens penningen uitgegeven ter gelegenheid van een academische promotie, maar meestal betreft dit dan een incidenteel eerbewijs. Geurt Brinkgreve, bijvoorbeeld, ontwierp in 1984 een dergelijke penning toen zijn dochter Christien aan de Universiteit van Amsterdam de doctorstitel verwierf, maar omdat het hier een op naam gesteld exemplaar met haar portret betreft, kan deze moeilijk langs officiële weg aan andere geleerden worden uitgereikt.

*Niko de Wit, Promotiepenning Materials Technology Institute
Promotiepenning, 2015, brons, 94 x 90 x 30 mm*

Een van de onderzoeksinstituten aan de Technische Universiteit Eindhoven heeft nu de eeuwenoude traditie in ere hersteld. Het Eindhovense *Materials Technology Institute* gaf Niko de Wit opdracht om een penning te ontwerpen die uitgereikt zal worden aan degenen die promoveren op onderzoek dat binnen deze instelling is uitgevoerd. Tot 2015 kregen deze jonge doctoren geen penning, maar een door technici van de afdeling gemaakte kubus.

Ook de nieuwe in brons gegoten promotiepenning bestaat uit delen die met elkaar zijn verbonden, en ook hier lijkt het ene deel het andere naar een hoger niveau te tillen. De penning kan in verschillende standen worden neergezet op een als verpakking bijgeleverd beukenhouten doosje dat tevens als sokkel dient. Wie de vierkantige voorzijde op het driehoekige 'opstapje' aan de onderkant neerzet, kijkt naar een uitsnede die op te vatten valt als een smal toelopend vizier. Bij draaiing om de verticale as verandert dit in een opening met een breder perspectief. Deze perspectiefwisseling is symbolisch op te vatten. Beginnende onderzoekers hebben slechts een beperkte kijk op hun vakgebied; jaren van studie en research verruimen de blik op het eigen domein. De penning markeert aldus de overgang naar een zelfstandig bestaan als onderzoeker. Gepromoveerden mogen vanaf nu hun eigen invalshoek kiezen. Wisseling van perspectief is toegestaan.

19

In mei 2015 werd deze promotiepenning voor het eerst uitgereikt. Aan een zojuist gepromoveerde? Nee, aan Marleen Rieken, een secretaresse die na 38 jaar met pensioen ging als organisatorische sleutelfiguur van dit interdisciplinaire instituut. Je hoeft niet altijd doctor te zijn om een promotiepenning te ontvangen. Onderzoeksinstituten kennen hun eigen vrijheidsgraden. Daar zou Jan Hanlo heel weinig tegen kunnen inbrengen.

Niko de Wit, Noordhoekring 61, 5038 GB Tilburg
T 013 536 38 96, M 06-288 060 51
www.nikodewit.nl

Dit artikel verscheen reeds eerder in de Beeldenaar van september/oktober 2015, 39e jaargang nr. 5.
Met dank aan de hoofdredacteur van de Beeldenaar J. Luijt en auteur Karel Soudijn.

BELLE MEDAILLE REPRESENTANT JEAN DUVIVIER, GRAVEE PAR SON FILS BENJAMIN.

Didier JACQUEMIN

Pour faire suite à mon article précédent concernant un jeton de Jean DUVIVIER, graveur en jetons et médailles, originaire de Liège, je vous présente cette fois une médaille de 1797, gravée par Benjamin Duvivier en hommage à son père.

Année : 1797

Métal : Cuivre

Poids : 39.70 Gr 42mm

Médaille, signée DUVIVIER.B, 42mm.

Av. JOANN. DUVIVIER NAT. LEOD. 1687 OB. PARIS 1761.

Tête de Jean Duvivier à droite, au-dessous signature B. DUVIVIER F.

Rv. PARENTI CARISS. / NUMISMATUM / INCISORI EXIMIO, / REG. PICTURÆ ET SCULPT. / ACADEMIÆ PARISI. SOCIO / HOCCE PIETATIS MONUM. / P. S. B. DUVIVIER / FIL. ET ALUMNUS / CÆL. ET CONS. et au bas outils de graveur. Tranche lisse.

20

			
graveerwerken - stempels - medailles			
			
eretekens - awards - naamplaten - pins			
 MAUQUOY®		Industrieweg 12 2280 Grobbendonk +32 (0) 14 50 79 10 info@mauquoy.com www.mauquoy.com	

EXPOSIÇÃO VULTOS DA NOSSA HISTÓRIA

TENTOONSTELLING "PERSOONLIJKHEDEN UIT ONZE GESCHIEDENIS"

Imprensa Nacional – Casa da Moeda

Portugese Munt

In het kader van de feestelijkheden van 800 jaar Portugese taal, stelt de medaille tentoonstelling "Persoonlijkheden uit onze geschiedenis", namen, feiten en gebeurtenissen aan het publiek voor, die in de loop der tijden gevierd en vereeuwigd werden door middel van medailles uitgegeven door het INCM.

Links een werk van Martins Correia met als titel *4º Centenário da Estada de Camões na ilha de Moçambique*
 Rechts een werk van Vacso da Conceição e João da Silva met als titel *5º Centenário da morte do infante D. Henrique*

21

Het valoriseren en het promoten van de Portugese cultuur is één van de hoofdtaken van het INCM, wat de instelling in het bijzonder doet door middel van publicaties die gestalte geven aan kunstwerken en erkende literaire auteurs, waarbij de uitgave van een herdenkingsmedaille kan bijdragen tot de feestelijkheden die belangrijke gebeurtenissen en persoonlijkheden in beeld brengen.

Links een werk van Luís Pinto Coelho met als titel *Vasco da Gama*
 Rechts een werk van Luiz de Abreu met als titel *Centenário do nascimento de guerra junqueiro*

Wat minder zichtbaar is bij de productie van de medailles of de andere activiteiten die deel uitmaken van de grote traditie van het INCM, is de grote aandacht die gaat naar het technisch en artistiek ontwerp om resultaten van een zeer grote esthetische schoonheid te verkrijgen, die een eeuwige nagedachtenis nalaten aan de persoonlijkheden en de gebeurtenissen die onze geschiedenis, ons patrimonium en onze cultuur gekenmerkt hebben.

22

Een werk van Raul Xavier met als titel *Dedicada a Damião de Góis*

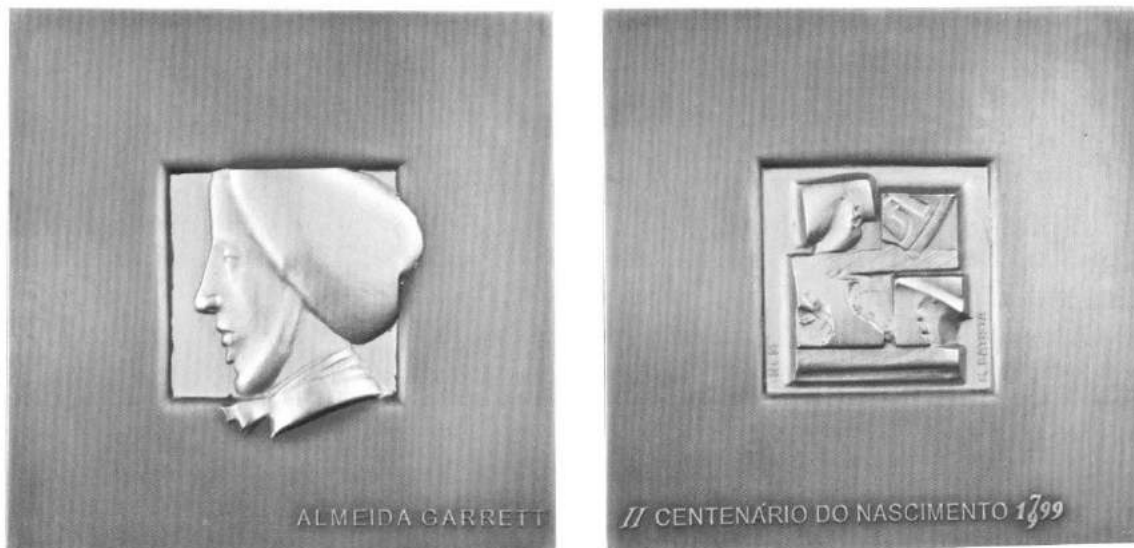
Dankzij de creativiteit en het talent van de artiesten die de medailles ontwerpen, zijn de medailles, uitgevoerd op tridimensionale maat, in tegenstelling tot de publieke monumenten en de grote standbeelden, op een zeer speciale manier “intieme monumenten” die men in de handpalm kan houden, waardoor men een speciale band kan onderhouden met het openbaar kunstwerk of de afbeelding van de persoon die men dankzij de medaille kan vasthouden, observeren of interpreteren.

In het domein van de medailles heeft het INCM de fierheid te mogen pronken met een intense samenwerking met de meest vooraanstaande Portugese artiesten, waarvan enkele ook internationale erkenning genieten. Het INCM poogt ook jong talent aan te trekken, te steunen en te promoveren en deuren open te zetten voor innoverende artistieke ideeën. Zij biedt de kans om te experimenteren en ondersteunt de opleiding van jonge beeldhouwers, in samenwerking met de Academie, aangesloten bij de Faculteit van Schone Kunsten van de Universiteit van Lissabon en haar afdeling Onderzoek en Analyse van hedendaagse medailles.

Met de tentoonstelling “Persoonlijkheden uit onze geschiedenis” willen wij met het publiek de “miniatur monumenten” delen die wij sinds de 17^e eeuw produceren en die niet enkel de personen en de gebeurtenissen weergeven, maar tegelijkertijd de enorme artistieke rijkdom onthullen op het vlak van expressiviteit, de grote diversiteit aan vormen, materialen, technieken en de esthetische oplossingen die uitgedokterd werden door de ontwerpers.

Op deze tentoonstelling ziet u enkele van de meest betekenisvolle exemplaren uit onze collectie, gaande van de munt-medaille van Onze Lieve Vrouw van de Onbevleete Ontvangenis, die beschouwd wordt als de eerste Portugese herdenkingsmedaille, geslagen in 1648, naast andere meer innovatieve en originele werken geproduceerd tijdens de laatste decennia, waarvan enkele breken met de conventionele esthetische patronen.

Een werk van de hand van Helder Batista met als titel *2º Centenário do nascimento de Almeida Garrett, 1799-1999*

23

Wij willen hier niet nalaten een woord van dank uit te spreken aan Dr. Carlos Batista da Silva, ereid van FIDEM (Fédération Internationale de la Médaille d'Art) voor zijn belangrijke bijdrage tot het welslagen van deze tentoonstelling.

Wij hopen dat deze toenadering tussen het Portugese publiek en de medailles een bijdrage moge betekenen opdat de kunst van de medailles een eerlijke en welverdiende plaats zou krijgen binnen het panorama van de plastische kunsten en de cultuur in Portugal.

Rui Carp

Voorzitter van de Raad van Bestuur van het INCM.

Eindelijk heeft het INCM begrepen dat het nu het aangewezen moment is om de Portugese medaille weer op de kaart te zetten, niet enkel omwille van haar waarde als creatief kunstwerk, en volledig onafhankelijk van het feit of er een speciale herdenkingsgebeurtenis is van persoonlijkheden of feiten uit de Portugese geschiedenis of cultuur, door deze tentoonstelling te organiseren met de bijhorende catalogus.

“Persoonlijkheden uit onze geschiedenis” omvat in ruime zin personen, profielen en gebeurtenissen die verwijzen naar belangrijke namen die ons helpen de Portugese geschiedenis te begrijpen of te ontdekken. Het zal daarom niemand verbazen dat bepaalde stukken van de tentoonstelling, allemaal en zonder uitzondering uitgegeven door ons Instituut, refereren naar de grote namen van onze cultuur en naar fundamentele grote feiten van onze eigen Geschiedenis.

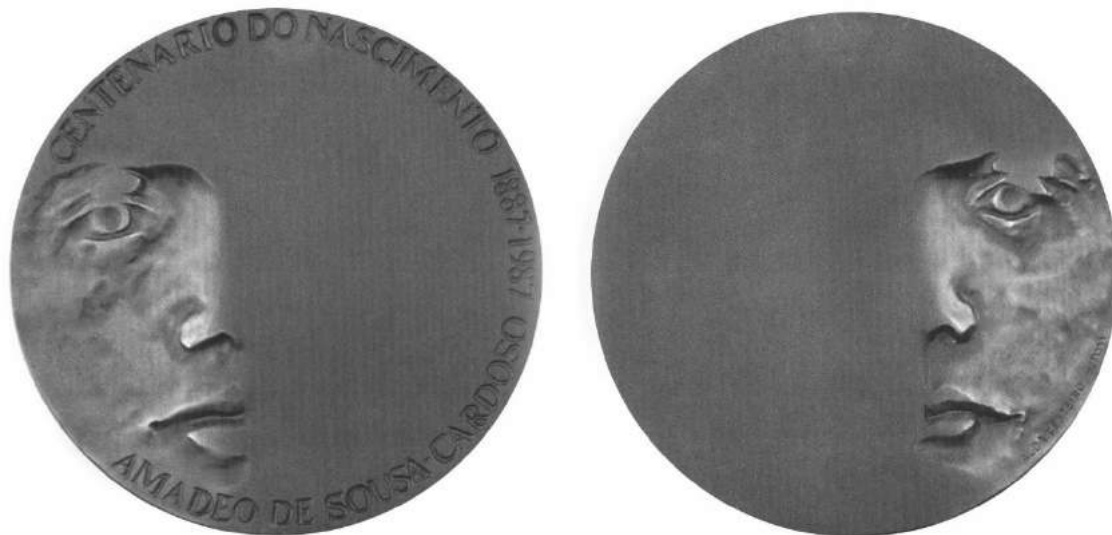
Het is dan ook niet te verwonderen dat de tentoonstelling begint met een medaille van Onze Lieve Vrouw aan wiens voeten Don João IV, in Vila Viçosa, gekroond werd en begon aan de herovering van de onafhankelijkheid van Portugal, onbestaande sinds Filips II, die Portugal volledig opgenomen had in Spanje.

João IV, als erfgenaam van de Portugese kroon en rechtstreekse neef van Don Sebastião, heeft gezorgd voor de onafhankelijkheid van het land op juridisch, politiek en militair vlak.

Deze medaille, bestaande uit zilver en brons, wordt officieel beschouwd als zijnde de eerste Portugese medaille. Het betreft een persoonlijkheid met een historisch belang, maar dit voorwerp heeft uiteraard ook een religieuze betekenis.

Het belangrijke werk dat tot nog toe verricht werd door het INCM in verband met medailles is tot op heden jammer genoeg nog niet voldoende erkend door er een nationale of internationale plaats aan te geven, ondanks het feit dat deze erkenning wel degelijk bestaat, wanneer men over de specifieke projecten spreekt.

Deze schitterende medaille is van de hand van Alda Cesteiro en draagt de titel *Amadeu de Sousa Cardoso, centenário nascimento 1887-1988*

24

Het is een feit dat medailles geen munten zijn.

Wat de munten betreft, valt er ook een enorme artistieke evolutie waar te nemen en men moet toegeven dat munten altijd een intrinsieke waarde hebben, uitgedrukt in euro, daar ze altijd vallen onder de benaming Portugal of Republiek Portugal.

De medaille stapsgewijs.

Het is jammer dat, hoewel het land internationaal erkend wordt als creatieve bron wat betreft kunst-medailles, die hier op een fantastische wijze geïnnoveerd wordt en de hedendaagse medailles hun invloed hebben op wereldvlak, deze kunstvorm hier nog steeds miskend is.

Wij leven met de gedachte dat het "uit de mode" is om medailles te laten maken voor welbepaalde gebeurtenissen, persoonlijkheden of instellingen waardoor ze gelegitimeerd konden worden. Met de tijd werden erkenningen vervangen door bijvoorbeeld: straatnamen, boulevards of pleinen of zelfs door agrarische producten zoals wijnen en kazen die een betere publiciteit bleken te zijn voor de toeristische sector en de lokale economieën.

De gevolgde criteria tijdens de tentoonstelling trachten de stukken volgens thema te verzamelen, van zodra men het over eenzelfde persoon of eenzelfde feit heeft. Aan de andere kant heeft men ook rekening gehouden met de auteurs, tracht men ze in de kijker te zetten met speciale aandacht voor meester João da Silva die men als een sleutelfiguur kan beschouwen in de transformatie naar de moderniteit en de hedendaagse medaillekunst.

Speciale aandacht gaat ook naar twee andere grootmeesters, de heer Arthus-Bertrand, die tegenwoordig de gezegende leeftijd van 100 jaar nadert en die de vader is van Claude Arthus-Bertrand, die recent overleden is.

Werk van Paula Lourenço 2° Centenário da Real Biblioteca Pública

De vader was medestichter en de zoon, gedurende meerdere decennia secretaris-generaal van FIDEM (Fédération Internationale de la Médaille d'Art), waren twee van de grote promotoren van dit internationaal cultureel initiatief dat de medailles gekatapulteerd heeft naar de plaats die ze verdienen binnen de visuele kunsten.

Het volledige archief werd door de Federatie geschonken en bevindt zich, beschikbaar voor het publiek ter studie of raadpleging, in de Faculteit van Schone Kunsten van de Universiteit van Lissabon. De volledige collectie staat onder toezicht van de Federatie en werd, met visie, geïntegreerd door deze Hogere Onderwijsinstelling van de hoofdstad. Het is goed om weten dat Lissabon een internationaal onderzoekscentrum is voor het bestuderen van medailles. Er zullen in de toekomst zeker nog archieven bijkomen.

25

De uitgekozen medailles van de hand van meester João da Silva worden tentoongesteld samen met anderen, die in de loop der tijden gerealiseerd en uitgegeven werden door het INCM.

De grote namen uit de beeldhouwkunst en design uit Portugal zijn in deze tentoonstelling aanwezig. Het werk dat het INCM op dit gebied heeft gerealiseerd moet worden bewonderd, hoewel dit evident lijkt, is het niet vanzelfsprekend.

In afwachting dat, op korte of op lange termijn, Lissabon een eigen Museum voor munten en medailles heeft, moeten wij stellen dat, momenteel, dit soort tijdelijke tentoonstellingen reeds veel aarde aan de dijk brengt, dat het werk naar waarde geschat moet worden, dat het bewaard moet blijven, en ik herhaal, elke kleine stap in de goede richting, gewonnen terrein is. Deze tentoonstelling is een unieke gelegenheid om een fragment te ontdekken of in herinnering te brengen van wat de Portugese medailles betekenen vanaf de 17^e eeuw tot heden.

Carlos Baptista da Silva

Erelid van FIDEM

Lissabon, 10 december 2014

Met dank aan ons lid Bob Autrique voor de omzetting van de Portugese tekst door een beëdigd vertaler. Dit artikel werd overgenomen uit de catalogus van de tentoonstelling met toestemming van het INCM door toedoen van mevr. Maria João Gaiato, Afdelingshoofd INCM en comitélid van FIDEM.

TE KOOP

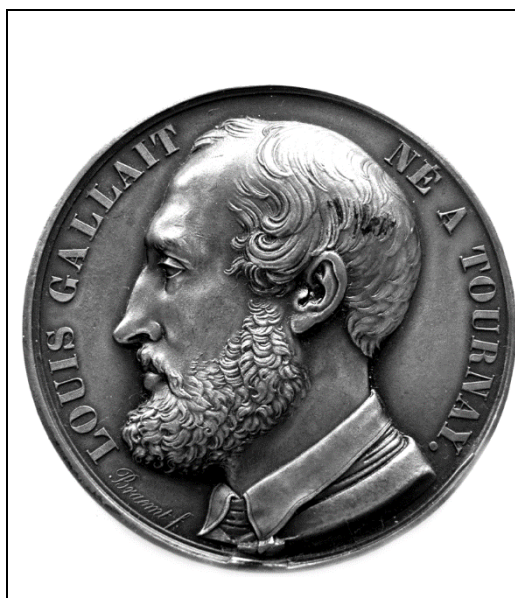

Merkwaardig is dat de voorzijde is getekend met RAU en de keerzijde met R. In een gesprek dat ik persoonlijk met hem had, vertelde hij mij dat alle stukken gesignd met een R eigenlijk van zijn hand zijn, als afkorting voor Raymond. Werkend in het atelier van Rau werkte hij de ideeën uit van zijn oom maar mocht niet zijn handtekening plaatsen, wel de letter R.

Van deze medaille is momenteel een exemplaar te koop aan 25€ + verzendingskosten. Bestellen bij :
Luc Vandamme – Zevenboomkensstraat 17 – 3570 Alken – GSM 0478265202 – luc.vandamme@outlook.com

26

Tevens kan een lijst met de beschikbare medailles doorgestuurd worden.

PIERRE JOSEPH BRAEMT
EERSTE GRAVEUR VAN HET ONAFHANKELIJK BELGIË

André Poels
Luc Vandamme
Didier Vanoverbeek

Eindelijk een zeer uitgebreid overzicht van al het werk van deze graveur, alle medailles afgebeeld en veel stempelmateriaal van de Koninklijke Munt van België.
250 pagina's

KOSTPRIJS 29,5€
+ 2,5€ voor de verzending- en verpakingskosten
BE30 7512 0356 1311
BIC AXABBE22

MEDAILLES IN VERBAND MET DE GROENEN BRIEL TE GENT

Willy Rouquart

Ik was reeds jarenlang in het bezit van twee heiligenmedailles (één in lood en één in een legering van lood en tin) die allebei dezelfde afbeelding en grootte hebben. Aan de ene kant staat als tekst: S.(anctus) FIACRIUS en aan de andere kant: S.(ancta) MARGARETA, en we zien de afbeelding van de twee heiligen. Na lang zoeken ben ik tot de vaststelling gekomen dat deze medailles moeten toegeschreven worden aan de abdij van de Groenen Briel te Gent. Kort daarna verscheen in "Ghentsche Tydinghen" (nr. 4 van de 33ste jaargang) een artikel van W.L. Braekman: "Devotie tot Sint-Fiacre in de abdij Groenenbriel te Gent". Bij mijn opzoekingswerk kon ik beschikken over het boek "Het klooster ten Walle en de abdij van den Groenen Briel", stukken en oorkonden (de ene in het Latijn, andere in het middeleeuws Frans en nog andere in het middeleeuws Nederlands/Vlaams), verzameld en uitgegeven door V. Van der Haeghen, archivaris der Stad Gent, in "Maatschappij der Vlaamsche Bibliophilen", 4^e reeks, nr. 7, Gent 1888. Nadien vond ik in de "Revue belge de Numismatique" van 1908, blz. 174-183, een artikel van Ch. Gillemann die mijn eerdere vaststelling bevestigde. De inlichtingen die over de aanleiding tot het oprichten van de abdij, haar stichting, haar groei, enz. gegeven worden, steunen allemaal op de documenten en oorkonden die in het boek van V. Van der Haeghen (voortaan V.V.D.H.) zijn bijeengebracht.

In het begin van de 13^e eeuw maakte het grote gebied genaamd "den Briel" (1) nog geen deel uit van de stad Gent. Het lag tussen het Gravensteen en de meersen van Wondelgem, en naast "het Broek", een groot kasteel dat door grachten was omringd en eigendom was van de kastelein van Gent. Dat kasteel werd in 1231 door de slotvoogd Hugo en zijn vrouw Oda verkocht (2) aan hun vriend Alexander Boudewijns Braemszoon van Gent (3), die al vroeger eigenaar was geworden van ca. 8 ha grond naast het kasteel gelegen tussen Gent en Wondelgem (4). In 1242 werd aan de westzijde van dat domein het St. Elisabethbegijnhof gesticht en nog later schonk Johannes, een zoon van Alexander, aan de begijnen een gracht die tussen beide eigendommen doorliep (5). Toen nu ook, ongeveer in die tijd, de Lieve was gegraven (octrooi van 20 oktober 1251), kon het kasteel enkele jaren later worden beschreven als " 't Goed dat men heet Sanderswalle (6) bachten 's Gravensteen, streckende totten hove van sente Lisbetten, beeden (sic) beenside der Lieven ende bander side der Lieven". Zo had dat eigendom zijn naam ontleend aan Alexander of ser (des heer, 's heer) Sander Boudewijnszoon en zijn nakomelingen, die na hem de naam ser Sanders (Sersanders) bleven voeren (7). In 1323 was: "Sanderswal" in handen van meerdere leden van de familie en werd het afgestaan (8) aan Simoen van Mirabeel of de Mirabello, beter bekend onder de naam Simoen van Halen (9). De familie van Simo(e)n de Mirabello (10) was afkomstig uit Italië (Lombardije). Zij waren rijke bankiers die meerdere heerlijkheden kochten, o.a. die van Perwez en van Halen (11). Simon de Mirabello was rentmeester van Brabant en was ontvanger van Vlaanderen. Omstreeks 1340 komt hij voor als ruwaard van Vlaanderen of plaatsvervanger van de graaf. Zijn tweede echtgenote was Elisabeth van Lierde, de onechte dochter van Lodewijk I van Nevers en natuurlijke zuster van de graaf van Vlaanderen, Lodewijk II van Nevers. In 1341 maakte Simon de Mirabello en zijn echtgenote aan de graaf kenbaar dat zij het voornemen hadden om, bij de dood van één van beiden, hun woning tot een vrouwenklooster in te richten en dat zij aan dat klooster een grote dotatie wilden schenken, nl. het Hof ter Walle, vele hectaren grond, grote sommen geld, eigendommen in Wondelgem en opbrengsten van bezittingen in o.a. Erembodegem. De overlevende zou op een deel van Sersanderswal blijven wonen en blijven genieten van de inkomsten van dat deel.

De graaf van Vlaanderen gaf zijn toestemming en gaf bevel de nodige voorbereidingen uit te voeren (12). Daarvoor werden de baljuw van Gent (13), de baljuw van Aalst (14), de proost van St. Pharaïlde (15) en paus Clemens VI ingeschakeld. Door een bul van 4 juli 1343 bekrachtigde de paus de stichting in het Hof ter Walle van een vrouwenklooster, een kerk, een kerkhof, een refter. De religieuzen zouden staan onder de regel van de H. Augustinus (16). Simon de Mirabello en zijn echtgenote lieten op 15 januari 1346 bij testament, in aanwezigheid van een notaris en van getuigen, hun voornemen bekrachtigen (17).

Net op tijd, want op 9 mei 1346 (enkele maanden na de moord op Jacob van Artevelde) werd Simon de Mirabello vermoord. Hij werd begraven in de kerk van St. Pharaïlde (Sint-Veerle, de nu verdwenen kerk in de nabijheid van het Gravensteen).

Onmiddellijk na zijn dood begonnen de uitvoerders van het testament goederen aan te kopen ten behoeve van het nieuwe klooster, er werden renten bezet op het goed "Malperteus" te Destelbergen (18), er werd een kapel gebouwd en een plaats aangewezen voor een kerkhof. De kapel werd in 1349 ingewijd door bisschop David de Janua. Er doken echter weldra moeilijkheden op. Enkele erfgenamen trachtten zich in het bezit te stellen van goederen van Simon de Mirabello en de uitvoering van het testament te beletten. Ze schakelden daarbij de wereldlijke macht in. In een document van 18 december 1346 (19) lezen we: "Ten gevolge van de klacht van de uitvoerders van het testament geeft de officiaal (kerkelijke rechter) van Doornik bevel aan al de priesters en kapelannen die er last van zullen hebben, met bedreiging van canonische straffen, de erfgenamen of diegenen die er zich voor uitgeven, te verwittigen dat zij zonder uitstel hun tegenstand moeten staken en het gebruik van de goederen aan de klagers moeten overlaten, op straffe van de kerkban. Indien zij verklaren dat zij een beweeggrond hebben of dat het gezegde vals is, moeten zij gedagvaard worden door de officiaal". Ook de weduwe van Simon de Mirabello lag dwars. Geschillen tussen haar en de uitvoerders van het testament werden pas definitief gevonnist en vereffend in 1350 en in 1351 (20).

Een grotere bedreiging voor het bestaan van het klooster waren de eisen van de nieuwe (in 1346) en jonge (16 jaar) graaf van Vlaanderen, Lodewijk van Male. Hij legde beslag op de door Simon de Mirabello nagelaten goederen, omdat, naar hij beweerde, Simon de Mirabello geen rekenschap had gegeven van zijn handelingen als ruwaard van Vlaanderen. Een overeenkomst dienaangaande werd gesloten met de erfgenamen van Simon de Mirabello in een akte van 25 september 1349 (21). In een akte van 27 september 1349 (22) bevestigt de graaf de vorige akte en verklaart bovendien dat hij het eigendom "Hof ter Walle" voor zich en zijn erfgenamen behoudt: "....sauve ce que nostre entente est que la maisons de le Walle estans a Gand, qui fu a messire Symon dessus dit, a tout le poupris des murs et appartenans dycelle dedens les dis murs, à laquelle nous avons desia mis nostre main, demorera a tous jours mais à nous et nos hoirs,....". Vier dagen later stelde hij Johannes Tenke aan als bewaker van het Hof ter Walle (23). Intussen was de graaf nog niet in het wettige bezit van "Sanderswal", een kasteel dat volgens het testament van Simon de Mirabello moest ingericht worden tot vrouwenklooster, met dit voorbehoud dat Elisabeth, de weduwe van Simon, haar leven lang daarvan de helft zou blijven genieten. Elisabeth, de tante van Lodewijk van Male en intussen hertrouwd met Arnold Van Heurle, heer van Rummen, sloot met de graaf in 1353 (brieven van 6 en 8 mei) een overeenkomst: zij ziet af van haar rechten op het Hof ter Walle (tegenwoordig "Prinsenhof" genoemd) (24). De reden waarom Lodewijk van Male zo gebrand was op dat kasteel was waarschijnlijk de volgende: Lodewijk, die vroeger in Frankrijk had geleefd, vond het Gravensteen somber en onbewoonbaar en gaf de voorkeur aan een verblijf in een slot dat aangenaam was ingericht en veiliger was. Hof ter Walle, met zijn grachten en muren, voldeed aan beide eisen. Er moest natuurlijk nog een oplossing gezocht worden voor het op te richten klooster op de helft van het domein "Sanderswal".

Tot in de maand september van 1356 spanden de uitvoerders van het testament van Simon de Mirabello zich in om met het geld dat hij hun had nagelaten, gronden en renten op te kopen om het domein te vergroten ten voordele van het op te richten klooster. In zijn bul van 6 april 1362 (25) stemt paus Innocentius VI toe met de overdracht van de woning van Simon de Mirabello aan Lodewijk van Male. Waarom? In deze bul erkent de paus dat, niettegenstaande 16 jaar voordien in die woning "een klooster was gesticht" met kapel en kerkhof, er daartegen veel beletsels waren, nl. de aanspraken van de graaf op het goed, een gebrek aan geld, het feit dat de weduwe van Simon niet alleen haar leven lang mocht genieten van het mooiste deel van de woning, maar ook van de helft van de opbrengst van de goederen bestemd voor de stichting en zo de stichting waarschijnlijk toch niet tot stand zou komen. Hij belast in deze bul dan ook de bisschop van Doornik en de abten van St. Pieters en St. Baafs de woning aan de graaf af te staan.

Na het vervullen van enkele voorwaarden: de stichting van een college van kanunniken in de St. Michielskerk, het ten eeuwigen dage onderhouden van een kapelaan en een klerk in de al opgerichte kapel, een grote geldelijke vergoeding en het bouwen van een klooster op een andere plaats.

In die pauselijke bul wordt tevens gezegd dat de graaf het Hof ter Walle verlangde te bezitten omdat dat hem zeer nuttig kon zijn en omdat het meer geschikt was om te dienen als versterkt kasteel dan als klooster. Paus Innocentius VI stierf nog voor de uitvoering van zijn bevel en zijn opvolger Urbanus V bevestigde in brieven van 29 augustus 1363 (26) de te nemen maatregelen en gelastte de bisschop van Doornik (Philippus d'Artois), de abt van St. Pieters (Johannes Pitthem) en de abt van St. Baafs (Johannes Defayta) deze uit te voeren. Elisabeth, de weduwe van Simon, haar echtgenoot en andere belanghebbenden werden op 9 december 1363 voor de eerste maal gedagvaard en voor de tweede maal op 4 februari 1364 om te verschijnen in de St. Janskerk om het onderzoek i.v.m. hun verplichtingen (testament) te aanhoren, maar ze daagden niet op (27). Daarop verzocht de graaf de abten (de bisschop van Doornik was verhinderd zich met de zaak bezig te houden) te willen overgaan tot de verdere uitvoering van de pauselijke bevelen, maar eerst in 1368 voldeed de graaf aan de hem opgelegde voorwaarden. Nadat aan alle voorwaarden was voldaan, wezen de abten aan de graaf en aan zijn opvolgers ten eeuwigen dage toe "'t hof ende 't huus ten Walle met al datter toebehoort, begrepen binnen meure ende metten meerschen gaande toter Lieve, dat wilen her Symoen van Hale ende vrouwe Lizebette, syn wyf, ordineerden eene abdie te zine van besloten vrouwen" (28). De graaf kwam dus in het bezit van het ganse domein. Ingevolge de aan de graaf gestelde voorwaarden moest nu een plaats gevonden worden die de oorspronkelijke stichting van Simon de Mirabello moest vervangen. Reeds in 1359 hadden de (voortuitziende) abten van St. Pieters en St. Baafs met toestemming van de graaf een eigendom gekocht, gekend onder de naam "Briele". Marie van den Briele, vrouw van Everdey de Jonghe en dochter van Simoen van den Briele, had dit goed verkocht aan Philip Vilain (29), heer van St. Janten-Steene. Deze bezat het nog in 1359, toen het aangekocht werd door de abten. Er werd besloten aan dat bestaand eigendom een religieuze bestemming te geven. In een brief van 17 augustus 1369 (30) deed Hughe van Melun, heer van Antoing, kastelein van Gent, afstand van al zijn rechten op "den stede ten Briele", door Johannes Vilain in twee lenen gehouden en in een brief van 29 augustus 1369 (31) gaf de graaf bevel om op het eigendom een klooster te stichten volgens de wil van Simon de Mirabello. Het goed was gelegen aan de noordkant van de Groenplaats, in het Gents "Groenen Briel". Philippus, de bisschop van Doornik, belastte de abten van St. Pieters en St. Baafs met de inrichting van het klooster (32). De abten zorgden ervoor dat het goed voortaan vrij van alle lasten zou zijn. In de Latijnse teksten wordt het gestichte klooster "Novum claustrum" genoemd, = het nieuwe klooster. Ze lieten er een kapel (50 voet in de lengte en 16 in de breedte) op bouwen ter ere van God, de Moeder Gods en van alle heiligen, inz. ter ere van de H. Margareta, maagd en martelares.

Vandaar de derde naam van het klooster: "het klooster van St. Margriet". (Herinneringen daaraan vinden we nu nog in de naam St. Margrietstraat, van de Geldmunt tot het plein waar thans het St. Lucasziekenhuis gevestigd is, in de Gentse volksmond voordien "den Briel" genoemd). De abten van St. Pieters en St. Baafs benoemden (33) als eerste kloosteroverste Beatrix Vlaminckx, van het klooster van Blijenberg te Mechelen. Zij nam de regel van de H. Augustinus aan en plaatste haar kloostergemeenschap onder het woord van de H. Victor. Vandaar de vierde naam van het klooster: "het klooster van de Victorinen". Op 8 oktober 1372 (34) meldden de abten van St. Pieters en van St. Baafs aan de bisschop van Doornik dat zij ingevolge de apostolische brieven alle schikkingen genomen hadden i.v.m. het nieuwe klooster. Zij verwachtten de bekrachtiging daarvan door de bisschop van Doornik en de bisschoppelijke inwijding. Op 1 december 1372, dus 26 jaar na de dood van Simon de Mirabello, gaf de bisschop van Doornik zijn algehele bekrachtiging en hij verhief de priorij tot abdij, omdat het aantal religieuzen (13, onder wie de kloosteroverste) volledig was en de inkomsten ervan ook voor de toekomst verzekerd waren. In het vervolg zou de nieuwe abdis gekozen worden door de religieuzen, met voorbehouden rechten voor de bisschop (35). In een verordening van 2 december 1376 vernietigde de bisschop de brieven waarbij de abten van St. Pieters en St. Baafs belast waren geweest met de op- en inrichting van het klooster (36).

De abdij had erg te lijden onder de gebeurtenissen in de woelige 16^e eeuw. In 1580 werd o.a. een Calvinistische school in de abdij gesticht om aan arme kinderen onderwijs te geven (37). De religieuzen moesten dus weggaan en hun kerk werd gesloopt. Na hun terugkeer legden de aartshertogen Albrecht en Isabella de eerste steen voor een nieuwe kerk, die op 17 juni 1616 werd ingewijd door H.F. van der Burch, bisschop van Gent tot in 1615 en daarna aartsbisschop van Cambrai.

De abdij bloeide weer op en werd vergroot. Ten gevolge van de Franse Revolutie moest het klooster verdwijnen t.g.v. de wet van 15 fructidor van het 4^e jaar van de Republiek (= 1 september 1796). De abdij werd gesloten en de gebouwen werden als nationale goederen verkocht. Kort daarna werd er een katoenfabriek in opgericht, die in 1875 door brand werd vernield.

In het boek van V. Van der Haeghen zijn in totaal 239 documenten opgenomen, ofwel volledig ofwel uittreksels ofwel de korte inhoud ervan. In de hier niet besproken documenten vinden we inlichtingen over aankopen, het toekennen van renten, de verkoop en aankoop van goederen, toelating aan de religieuzen om hun familie te bezoeken, vonnissen, giften,.... Op blz. 311-320 wordt vermeld waar de documenten te vinden zijn. Zij berusten in verschillende archieven. Het grootste deel berust in het stedelijk archief van Gent. Andere stukken worden bewaard in het archief van het bisdom Gent. In het staatsarchief van Oost-Vlaanderen bevinden zich veel handschriften die in de abdij gevonden werden bij de sluiting in 1796. Enkele charters bevinden zich te Rijsel en te Brussel. Op blz. 321-331 vindt men een beschrijving van de zegels die aan de documenten zijn vastgehecht. In een andere bijlage (blz.283-310) is de tekst opgenomen die door een kloosterlinge in een gebrekkig taaltje is geschreven. Die tekst bevat de lotgevallen van het klooster en van de abdisen die het klooster bestuurden en maakt melding van verscheidene feiten en geschiedenissen die in onze stad zijn voorgevallen, o.a. de vlucht van de kloosterlingen in de 16^e eeuw en een bezoek van de aartshertogen Albrecht en Isabella in 1624. De tekst bevat vele lijsten die waarschijnlijk werden opgesteld aan de hand van de aantekeningen in het Kalendarium van de abdij.

Vele heiligen werden in de abdij van de Groenen Briel vereerd, maar in het bijzonder de H. Margareta (Margriet) en de H. Fiacrius (in het oud-Vlaams: Friael).

De H. Margareta, maagd en martelares, werd geboren en is gestorven in Antiochië in Pisidië, een streek in het zuiden van het huidige Turkije, in de 3^e eeuw. Pisidië behoorde op dat ogenblik tot het Romeinse Rijk. Haar vader was priester van de Romeinse oppergod Iuppiter. Toen zij zich bekeerde tot het Christendom, werd ze door haar vader verstoten. Ze trok zich terug op het platteland en stelde zich ten dienste van haar oude voedster. Olybrius, de Romeinse gezagvoerder in dat gebied, ontmoette haar, werd op haar verliefd en deed haar een huwelijksaanzoek, op voorwaarde dat zij haar christelijk geloof zou afzweren. Ze weigerde. Daarop nam men haar gevangen en moest ze de vreselijkste folteringen ondergaan. Teruggekeerd in haar gevangenis zag ze volgens haar biografen de duivel in de gedaante van een slang die haar naderde om haar te verslinden. Ze kon de duivel doen wegvlugten door een kruisteken te maken. 's Anderendaags werd ze opnieuw gemarteld en uiteindelijk onthoofd. De H. Margareta is de patrones van de voedsters, verpleegsters, vroedvrouwen en nierpatiënten. Haar feestdag valt op 20 juli en bij de Victorinen werd zij in speciale gevallen aangeroepen door de huismoeders, vooral bij barensweeën (38).

De H. Fiacrius werd geboren in Ierland of in Schotland. Hij was het voorwerp van een grote verering in de abdij van de Groenen Briel (39). Over hem bestaat er een boek dat in Gent werd gedrukt in 1661 en wordt bewaard in de Gentse universiteitsbibliotheek. In het boek staat een tekening waarop we het volgende zien: links in de hemel een engel die een kroon bij zich heeft, en rechts heeft een engel een scepter bij zich. Een beetje lager zien we de heilige, gekleed als monnik, die met zijn rechterhand op een spade steunt en in zijn linkerhand een opengeslagen boek vasthoudt. Zijn linkervoet steunt op een kroon die op een scepter ligt. Op de achtergrond zien we gebouwen en de tuin van een klooster waar zich mensen ophouden. De kroon aan de voeten van de H. Fiacrius is volgens de schrijver van het boek een verwijzing naar de weigering van Fiacrius, die de zoon van koning Eugenius IV van Schotland was, om de troon te bestijgen na de dood van zijn oudste broer. Niettegenstaande veel pogingen van familieleden en bekenden die hem een leven aan God gewijd afraadden, verliet hij zijn geboorteland en werd te Meaux (in Frankrijk, ten oosten van Parijs) kluizenaar in een bos dat hij van de plaatselijke bisschop, de H. Faron, had gekregen. Op de plaats waar hij stierf, Breuil, werd later een stad en een klooster gesticht.

De spade verwijst naar een mirakel: het bos waarin Fiacrius verbleef, veranderde in een bloementuin toen hij de grond met zijn spade aanraakte. Fiacrius werd beroemd voor de genezingen die hij tijdens zijn leven bewerkstelligde en waarvoor na zijn dood zijn relikwieën zorgden. Zijn relikwieën, die over verscheidene plaatsen verspreid zijn, waren overal het voorwerp van een grote verering. Ontelbare pelgrims bezochten jaarlijks de plaats waar hij geleefd had. Hij is de patroon van de tuiniers, bloemenverkopers, pottenbakkers, tingeters, notarissen, zegelbranders en taxichauffeurs.

Hij werd/wordt aangeroepen tegen huidziekten, syfilis, geslachtsziekten en bij echtelijke onvruchtbaarheid. Zijn feestdag is op 30 augustus (41). Vóór de Franse Revolutie was Fiacrius de populairste heilige in Frankrijk. Veel steden en gemeenten hebben een "Place St. Fiacre" of een "Rue St. Fiacre" (Parijs bvb.). Dichter bij ons is er in Dison bij Verviers een H. Fiacriuskerk en in Breda is er een straat naar hem genoemd (41). De abdij van de Groenen Briel te Gent bezat relikwieën van de H. Fiacrius en trok zo zeer veel bedevaarders aan. Zie in dat verband het artikel in "Ghentsche Tydinghen", 33^e jaargang nr.4, blz. 262-264: "Devotie tot Sint-Fiacre in de abdij Groenen Briel te Gent". Rekening houdend met de verering van de H. Margareta en de H. Fiacrius in de abdij van de Groenen Briel, kan ik samen met Ch. Gilleman besluiten dat de twee kleine medailles (zie hoger) aan die abdij kunnen toegeschreven worden. De ene medaille is vervaardigd uit lood, de andere uit een legering van lood en tin. Ze dateren van vóór 1796. In ieder bedevaartsoord worden hopen souvenirs verkocht, vooral met afbeeldingen van de plaatselijke heilige(n) erop.

Zo zullen ook hogergenoemde medailles tot de souvenirwinkel van de abdij van de Groenen Briel behoord hebben (42).

31

Beschrijving van de medailles: (met draagoog: 3,5 cm lang; zonder draagoog: 3 cm lang; 2,2 cm breed).

Aan de ene kant staat de H. Fiacrius afgebeeld (vooraanzicht). Hij is gekleed als monnik; zijn hoofd in een aureool, een opengeslagen boek in zijn linkerhand en met zijn rechterhand steunt hij op een spade. Links van hem langs de rand (stijgend): S. en rechts van hem langs de rand (dalend): FIACRIUS = Sanctus Fiacrius
Aan de andere kant staat de H. Margareta afgebeeld (vooraanzicht). Haar hoofd in een aureool; ze houdt een kruis vast in haar linkerhand en haar voeten staan op een slang. Links van haar langs de rand (stijgend): S.MARGA en rechts van haar langs de rand (dalend): RETA = SANCTA MARGARETA

NOTEN

- (1) Een plaats omgeven door bomen, een groot plein.
- (2) V. Van der Haeghen (hierna V.V.D.H.), blz. 4-5, document van juni 1231.
- (3) In het Latijn: Alexander, filius Balduini, filii Abrahe de Gandavo.
- (4) V.V.D.H., blz. 2, document van februari 1231.
- (5) Baron J. Bethune, Cartul. du béguinage de Sainte-Elisabeth, blz. 1 en 31.
- (6) Wal = kasteel.
- (7) Nog tot kort geleden werden o.a. in Gent mensen die "Alexander" heetten, in de volksmond meestal kortweg "Sander" genoemd.
- (8) V.V.D.H., blz 12 t./m. 21: documenten van 16 april 1323, 26 april 1323, 30 april 1323, 13 mei 1323 en 12 juli 1323.
- (9) Zie in Gent: "Simon de Mirabellostraat" en "Sanderswal" in de Rabotwijk.
- (10) Nap. De Pauw heeft de belangrijkste feiten i.v.m. die familie en haar afstammelingen in de 14e eeuw beschreven in zijn werk over de Artevelde ("Cartulaire historique et généalogique des Artevelde", Brussel, 1920) en in "Biographie nationale". Ruwaard is ontleend aan het Oudfranse "reguart", van "regarder" en van "garder", uit een Germaans woord gevormd. Vgl met het Hoogduitse "warten" en het Engelse "to ward".
- (11) Perwez, Perwijs, een gemeente in Vlaams Brabant; Halen bij Diest.
- (12) V.V.D.H., blz. 34, document van 10 maart 1341.
- (13) V.V.D.H., blz. 38, document van 13 maart 1341.
- (14) V.V.D.H., blz. 39, document van 13 maart 1341.
- (15) V.V.D.H., blz. 40, document van 31 mei 1341.
- (16) V.V.D.H., blz. 59, bul van 4 juli 1343.
- (17) V.V.D.H., blz. 59, document van 15 januari 1346.
- (18) Deze naamplaats komt voor in het boek "Van den vos Reynaerde".
- (19) V.V.D.H., blz. 71, document van 18 december 1346.
- (20) Er werden in totaal drie vonnissen uitgesproken, V.V.D.H., blz. 96 t./m. 105.
- (21) V.V.D.H., blz. 83., document van 25 september 1349.
- (22) V.V.D.H., blz. 85, document van 27 september 1349.
- (23) V.V.D.H., blz. 86, document van 1 oktober 1349.
- (24) V.V.D.H., blz. 107, document van 6 mei 1353; blz. 109, document van 8 mei 1353.
- (25) V.V.D.H., blz. 117.
- (26) V.V.D.H., blz. 122.
- (27) V.V.D.H., blz. 122-123.
- (28) V.V.D.H., blz. 127, document van 12 december 1368.
- (29) De naam "Vilain" komt in de verdere Gentse geschiedenis nog vaak voor.
- (30) V.V.D.H., blz. 131.
- (31) V.V.D.H., blz. 131.
- (32) V.V.D.H., blz. 135, document van 6 juni 1370.
- (33) V.V.D.H., blz. 135, document van 18 oktober 1370.
- (34) V.V.D.H., blz. 139.
- (35) V.V.D.H., blz. 143, document van 1 december 1372.
- (36) V.V.D.H., blz. 153.
- (37) Zie over de Calvinistische Latijnse school die in de abdij werd gesticht en de kroniekschrijvers die daarvan gewag maakten, de verhandeling van Prof. Paul Fredericq: "L'enseignement public des Calvinistes à Gand 1578-1584" (Travaux du cours pratique d'histoire nationale, I, blz. 51).
- (38) Sanderus zegt: "puerperis difficultatem patientibus" = "diegenen die moeilijkheden hebben tijdens het ter wereld brengen van kinderen".
- (39) In de tekst die door een kloosterlinge is geschreven (zie hoger, V.V.D.H., blz. 283-310) is er over de H. Fiacrius voor het eerst sprake onder de 24^e abdis (1758).

(40) Het wonderlyck ende miraculeus leven vanden glorieusen belyder den H. Fiacrus, in 't Vlaems gheseyt den H. Friael, den welcken van over langhen tijt ende veel jaeren is besocht gheweest inde vermaerde abdye ende clooster van Groenen-Briele tot Ghent, alwaer verscheyden geapprobeerde Reliquien vanden selven H. sijn rustende, wiens solemnelen feestdagh is comende den 30. Augusti. Getrocken uyt de Legende der Heyligen van Heribertus Rosweyde, Zacharias Lippeloo, ende een Frans boeck geapprobeert van F. Loevinus Meytius, doctor inde H. Godtheyt tot Loven in 't jaer 1598. Ghent, Maximiliaen Graet, 1661. Klein in -8°. Dedicatie: Aen de seer eerweerdighe ende deuchtrycke vrouwe Mwe. Anne Marie van Hamme, abdisse van het wyt-vermaert ende in alle deughden uyt-schynende clooster van Groenen Briele, binnen Ghent, get. door den schrijver: Jacobus Hulenbroucq, priester. - Approbatie, f° 80, gedagt.: Ghent den 3 november 1660, get. Nic. Breydel. Hierbij gebonden: 1°, Litanie ter eere vanden H. Fiacre, 2°, Eenige geschreven aantekeningen betreffende den Groenen Briele, door E. Callion.

(41) Wikipedia.

(42) In 1908 bevond er zich nog een exemplaar in het Archeologisch Museum te Gent. Wetende hoe met munten en medailles in musea overal ter wereld wordt omgesprongen, durf ik betwijfelen of er nog zo'n exemplaar in een Gents museum te vinden is.

INT. NUMISMATIQUE CIE

DESALDELER – CREMERS

VERKOOP – AANKOOP

Antieke munten – Beleggingsmunten – Zilver – Goud – Eretekens

Medailles – Bankbiljetten – Oude Aandelen – Heraldiek

Sigillografie – Boeken en numismatische benodigdheden

Op afspraak

Rue des Ecoles 23

5670 VIERVES

Tel & Fax. 060/399238

33

In 2016 heb ik het voorrecht om 45 jaar actief te zijn in de wondere wereld van de medaillekunst. Met een aanloop van 3 jaar bij Huguenin Medailleurs in Zwitserland werden de technische vaardigheden verworven voor een zelfstandige carrière te Herent vanaf 1974. Creaties van medailles, munten, gravures voor postzegels, thematische uurwerken, gegraveerde wijzerplaten, heraldiek... vervaardigd in de meest uiteenlopende technieken: rechtstreekse gravures, stempels en matrijzen, gemodelleerde ontwerpen, gravures in koperen elektrodes (vonkerosie), verloren was techniek, gegoten medailles in zand, bas-reliëfs, klein- sculptuur...

Paul Huybrechts

Swertmolenstraat 3, 3020 Herent, T 016 232295 – medailles@telenet.be

www.medailles-paulhuybrechts.be

DEDICATIEMEDAILLE VAN DE STAD NEURENBERG VOOR KAREL V – 1521

PAUL OOSTERVINK

1. Karel V (1500-1558) Bernart van Orley, 1519²
2. Albrecht von Brandenburg (1490-1545) Aartsbisdom Mainz
3. Richard von Greifenklau zu Vollrads (1467-1531) Aartsbisdom Trier
4. Herman von Wied (1477-1552) Aartsbisdom Keulen

34

Op 23 oktober 1520 vond in Aken de koningskroning plaats door de drie aartsbisschoppen die tevens keurvorsten waren: Mainz, Trier en Keulen. In de Dom van Karel de Grote legde de nieuwe koning nederig zijn geloften af om de Kerk en de zwakken te beschermen, posteerde hij zich voor het altaar alvorens te worden gezalfd en de Rijksinsignes aangereikt te krijgen: de scepter, de globe, het zwaard, de kroon.³

Aangezien Neurenberg het voorrecht had, de eerste Rijksdag voor een nieuw gekozen heerser te organiseren, werd op het spoedig bezoek van de heerser gerekend. Om deze reden werd door de raad van de stad de beroemde dedicatiemedaille in opdracht gegeven. De medaille zou aan de keizer worden overhandigd en ook de technische vaardigheid van de stedelijke handwerkers moeten weerspiegelen.

Aanvankelijk hield men het project nog stil, daar men de met Neurenberg concurrerende Rijksstad Augsburg wilde aftroeven. Teleurstellend was, dat de keizer uiteindelijk Worms als vergaderplaats koos.

De medaille werd niet overhandigd, de redenen zijn onbekend (Uitbraak van de pest in Neurenberg?). De medaille ontstond in samenwerking met de beste kunstenaars, humanisten en handwerkers van de stad. Het ontwerp was van Albrecht Dürer, die geadviseerd werd door de humanist Willibald Pirckheimer. Het snijwerk werd door Neurenbergse goudsmid en stempelsnijder Hans Krafft vervaardigd. Het kunstwerk stelt een technisch meesterstuk voor, die zonder gelijken bleef. Al bij het ontstaan wees men er op, dat daaraan "niet de waarde maar de arbeid en kunst" het bijzondere was.

² Portret van Karel V door Bernart van Orley in 1519 geschilderd. De originele grootte van dit schilderij is ca. 50 × 710 cm.

³ Wim Blockmans, *Keizer Karel V de utopie van het keizerschap*, p. 77.

Dedicatiemedaille van de stad Neurenberg voor Karel V – 1521 ⁴**Voorzijde:**

Langs de brede, verhoogde rand de 14 gekroonde wapenschilden van Castilië, Aragon, Leon, Catalonië, de beide Siciliën, Napels, Jerusalem, Andalusië, Nieuw Castilië, Galicië, Valencia, Toledo, Granada en Navarra. Op de bovenband de spreuk en het devies “PLVS – VLTRA”, die de zuilen van Hercules omringt.

In het dieper gelegen middenveld het borstbeeld van Karel V naar rechts met beugelkroon en in harnas, en met het Gulden Vlies met het omschrift: CAROLVS : V : - RO[MANORVM] : IMPER[ATOR] :

35

Keerzijde:

Langs de brede, verhoogde rand de 13 gekroonde wapenschilden van Sardinië, Cordoba, Corsica, Murcia, Jaen, Algarve, Algecoras en Mazarron, een leeg schild voor de overzeese gebiedsdelen, Minorca, Mallorca, de Canarische eilanden en Gibraltar. Tussen het 7de en het 8ste wapen “N” (voor Neurenberg) in een krans. In het dieper gelegen middenveld de Rijksadelaar in een stralenkrans, de borst omhangen met het wapen van Oostenrijk en Bourgondië in een gescheiden schild. Aan beide zijden van de adelaar: 15 – 21

Specificaties:

Materiaal	: Zilver
Gewicht	: 219,17 gram
Diameter	: 71 mm
Productiewijze	: Gieten en vervolgens geslagen
Ontwerper	: Albrecht Dürer (Neurenberg 1471 – 1528 Neurenberg)
Stempelsnijder	: Hans Krafft (De Oude 1481 – 1542/43 Neurenberg)
Inventarisnummer	: 18bß

Opmerking : Veiling Morton & Eden van de Stack verzameling van Renaissance medailles bracht in december 2009 £ 1.8 miljoen op en onder lot 233 werd de zilveren dedicatiemedaille van de stad Neurenberg voor Karel V verkocht voor £ 258,750 (€ 304.411,00).

⁴ Meisterwerke des Münzkabinetts des Kunst Historisches Museum, *Dedicatie medaille van de stad Neurenberg voor Karel V - 1521*, p. 174.

"PLVS – VLTRA"

Wie waren bij de vervaardiging van deze medaille betrokken?

Albrecht Dürer leverde het ontwerp in samenwerking met de Neurenbergse humanist Willibald Pirckheimer, die de secretaris Lazarus Spengler geholpen door de keizerlijke historicus Johannes Stabius in Augsburg de wapens en deviezen op de juistheid liet controleren. De medaille werd door Hans Krafft, de oude, vervaardigd. De Raad van de stad Neurenberg wilde met deze medaille de pas gekroonde keizer Karel V eer bewijzen en was met dit geschenk in concurrentie met ander rijkssteden.

1. Albrecht Dürer (1471-1528) door Albrecht Dürer
2. Willibald Pirckheimer (1470-1530) beeldmedaillon Georg Schweigger, Neurenberg 1638.
Bron: Bode-Museum, Berlijn
3. Lazarus Spengler (1479-1534)
4. Johannes Stabius (1450-1522) door Albrecht Dürer, 1517
5. Hans Krafft – De Oude (1481-1542/43)

Met welke techniek werd deze medaille vervaardigd?

Tot nu toe werden grote medailles gegoten en niet geslagen. Het nadeel van de gietmethode is, dat het oppervlak een beetje poreus en stomp is, terwijl bij het slaan de druk ervoor zorgt dat het metaal zich verdicht en daarmee het oppervlak laat glanzen.

De moeilijkheid grote medailles te slaan lag niet in het feit dat hiervoor een zeer grote druk nodig was, maar dat hierdoor de levensduur van de ijzeren muntstempel zeer beperkt was. Om de belasting van de stempel te reduceren, werd daarom het reliëf van de medaille eerst aangemaakt.

Welk lot was deze medaille beschoren?

De “Goldene Bulle” bepaalde, dat een nieuwe keizer zijn eerste rijksdag in Neurenberg zou bijeenroepen. Na de kroning van Karel V verwachtte de stad Neurenberg daarom dat deze rijksdag in 1521 binnen haar muren zou worden gehouden. De voorbereidingen waren reeds ver gevorderd, toen in Neurenberg de pest uitbrak, waarna de rijksdag naar Worms verlegd werd. Tot de overhandiging van de al geslagen medailles, waarvan de keizer 100 exemplaren zou hebben gekregen, kwam het bij een later bezoek ook niet. De keizer had in de tussentijd een baard laten staan.

1. Goldene Bulle
2. Gouden zegel Karel IV
3. Karel IV (1316-1378)

In het jaar 1356 werd door keizer Karel IV voor de eerste keer in de Duitse geschiedenis in een wettelijke bundeling besloten, met een oorkonde vastgelegd en met een gouden zegel hangslot door de keizer vastgesteld. Vanwege zijn keizerlijke gouden zegel werd het de “Goldene Bulle” genoemd. Een “Goldbulle” is een gouden kapsel, waarmee het zegel omsloten werd. Het beeld van het zegel van de “Goldene Bulle” laat de keizer met scepter en rijksappel op een troon zittend zien, ter rechterzijde het wapenschild van het Rijk, en ter linkerzijde het wapenschild van Bohemen.

Het omschrijft van de gouden zegel:

KAROLVS QUARTVS DIVINA FAVENTE CLEMENTIA ROMANORVM
IMPERATOR ET SEMPER AVGVSTVS ET BOHEMIAE REX

Deze tekst **Dedicatiemedaille van de stad Neurenberg voor Karel V uit 1521** maakt deel uit van een lezing met de titel “Die Meisterwerke des Münzkabinetts des Kunsthistorisches Museum Wien” voor de Numismatische Kring Oost-Nederland in het seizoen 2014-2015.

TOKENS VAN EEN POLITIEKE REVOLUTIE: THOMAS PAINE & THOMAS SPENCE

Linda Everaert

In de helft van de 18^e eeuw was er in Groot-Brittannië een algemeen tekort aan kopergeld, d.w.z. munten met een lage waarde. Het zilver had gedurende eeuwen een stevige marktwaarde opgebouwd en was te kostbaar om er kleinere nominaties mee uit te brengen. Omdat de “sixpence” in die periode de laagste zilveren nominatie was, werden er farthings en halve penny’s in koper uitgebracht.

De koperen muntslag was in deze periode grotendeels in handen van de koperindustrie die met verschillende muntateliers werkte. Dit had als gevolg dat de koperen munten op onregelmatige basis werden geslagen en hierdoor slecht werden verdeeld. De officiële instanties beschouwden deze koperen munten als penningen (tokens). De meest gekende was het druïde-token dat in die periode door kopermagnaat Thomas Williams in omloop werd uitgebracht (hij had een contract voor zijn muntatelier in de wacht gesleept).

Het kopergeld werd veelvuldig vervalst, met als gevolg dat in 1787 meer imitaties in omloop waren dan officiële munten. Nochtans werd de aanvoer van de officiële munten zorgvuldig gecontroleerd. Dit had voornamelijk te maken met het tekort aan geld met een lage nominatie.

Voor de gewone man was het ontbreken van kleingeld een probleem bij kleine transacties.

Voorbeeld: als een arbeider een weekloon kreeg van 15 shilling en hiervan een brood van 3 halve penny’s wou kopen, dan was hij bij wijze van spreken een groot deel van zijn weekloon weer kwijt, want het bedrag werd steeds afgerond in het voordeel van de handelaar omdat deze laatste niet kon weergeven.

38

Ondanks het feit dat deze tokens een lage nominale waarde vertegenwoordigden, werden ze na verloop van tijd een gegeerd verzamelobject.

De tokens droegen in vele gevallen de naam van de opdrachtgever. Sommigen gebruikten hun portret naar het voorbeeld van de officiële munten. Anderen gebruikten de tokens dan weer om hun goederen of diensten te promoten of werd wat je in ruil kreeg voor dit token, expliciet aangegeven.

Koperen halve penny token van Basil Burchell, een drogist en tandarts in Londen, die gespecialiseerd was in “sugar plums” een pijnstillers in de vorm van een “gekookt” zuigtablet dat door zijn lekkere smaak geschikt was voor kinderen of voor mensen met maagproblemen, en de “Anodyne Necklace” een houten bijtring voor baby’s.

Vz: SOLE PROPRIETOR OF THE FAMOUS SUGAR PLUMS FOR WORMS
BASIL BURCHELL . LONG ACRE . N°79

Kz: SOLE PROPRIETOR OF THE ANODYNE NECKLACE FOR CHILDREN
BASIL BURCHELL . CUTTING TEETH

Eigenaars van theaters en circussen maakten reclame voor voorstellingen of attracties op hun promotie-tokens.

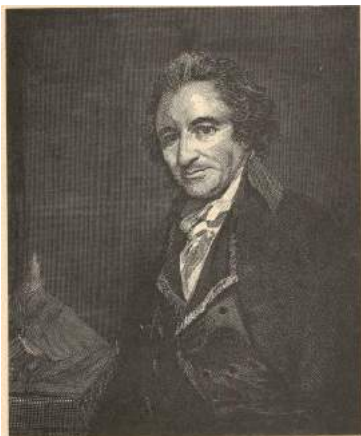
Koperen halve penny token gegraveerd door Charles James. Hier wordt reclame gemaakt voor de tentoonstelling van Gilbert Pidcock in Londen (Menagerie)

Vz: BIRDS AND BEAST

Kz: PIDCOCK EXHIBITION - EXETER CHANGE LONDON

Er circuleerden niet alleen commerciële maar ook revolutionaire tokens met teksten en slogans van o.a. Thomas Paine en Thomas Spence.

THOMAS PAINE

Thomas Paine werd op 29 januari 1737 in Thetford – Engeland geboren. Op jonge leeftijd stopte hij met studeren om bij zijn vader te kunnen werken als korsetmaker. Nadat dit geen al te groot succes was, ging hij aan het werk als belastingsambtenaar maar werd in 1765 ontslagen omdat hij zijn werk verwaarloosde. Enkele jaren later werd hij voor een gelijkaardige post aangeduid in Sussex waar hij voor het eerst van zich liet horen in de plaatselijke politieke “Whig” partij (liberalen).

In 1772 schreef Paine het pamflet “The Case of the Officers Excise” waarin hij pleitte voor loonsvermindering voor de belastingsambtenaren. Kort erna werd hij zonder enige vergoeding ontslagen.

Ondanks dat hij in Engeland opgegroeid was, hield hij niet van het land en ondervond eigenhandig hoe het was om met een koning te leven waarbij het rechtssysteem enkel aan bepaalde individuen rechten gaf.

Hij was ervan overtuigd dat de koning en het parlement niet geïnteresseerd waren hoe de gewone mens (over)leefde, behalve als je van een vooraanstaande familie afkomstig was of met een adellijke titel geboren werd.

Thomas Paine leerde Benjamin Franklin kennen tijdens één van Benjamins vele bezoeken aan Engeland. Hij stelde aan Thomas voor om naar Noord-Amerika te reizen⁵ en daar over het onrecht onder een monarchie te schrijven aangezien ze daar volop te maken hadden met de kolonisaties onder Frans en Engels bewind.

Tijdens zijn verblijf in Amerika ondervond hij dat vele burgers boos waren op de Engelse koning George III en de eerste minister, maar desondanks toch trouw bleven aan de monarchie.

Thomas Paine begon een eigen tijdschrift te schrijven waarin hij zijn opinie over allerlei zaken en problemen aankaartte zoals het afschaffen van de slavernij en de rechten van de vrouw promootte. Maar wat hem constant bezig hield, was dat iedereen vrij geboren was en dat leven onder de Engelse grondwet geen vrijheid was.

⁵ De juiste reden waarom Paine Engeland heeft verlaten is niet echt duidelijk, maar vermoedelijk lag de oorzaak in het feit dat nadat zijn eerste vrouw en kind gestorven waren in het kraambed, hij failliet was verklaard en gescheiden van zijn tweede vrouw, hij zijn geluk aan de andere kant van de oceaan ging zoeken.

Door allerlei gebeurtenissen publiceerde hij in 1776 het 46 blz. tellende pamflet “Common Sense” waarin hij de Amerikanen probeerde te overtuigen dat ze hun woede niet op het parlement moesten richten, maar op koning George III. Hij was volgens hem de echte oorzaak van de problemen in de Amerikaanse kolonies en het werd tijd dat de burgers zich alom verenigden en hun stem lieten horen voor onafhankelijkheid en vrijheid, en stelde openlijk de vraag of een monarchie wel zin heeft.

Dit pamflet werd een krachtig argument voor de Amerikaanse onafhankelijkheid en hielp de opinie aan te moedigen om onafhankelijk te worden van de Engelse kroon.

In 1787 keerde Thomas Paine terug naar Engeland waar hij doorging met het schrijven van politieke pamfletten. Hij steunde de Franse revolutie door “The Rights of Man” (1791) te schrijven. Hierdoor kreeg hij voor zijn voorgaande werken en zijn anti monarchistische standpunten, het label van crimineel opgespeld. Hij kon zijn arrestatie in Engeland nipt vermijden door naar Frankrijk te vluchten en zich bij de “Convention Nationale” te voegen.

Ondanks zijn steun en sympathie voor de Franse Revolutie werd hij in 1793 gevangen genomen omdat hij niet akkoord was met de executie van Lodewijk XVI. Hij had de woede van de revolutionairen op de hals gehaald omdat hij vond dat er een meer menselijke manier was om zich van een koning te ontdoen. Tijdens zijn gevangenschap schreef hij zijn controversiële werk “The Age of Reason” (1794-1796). Dankzij James Monroe – eerste minister van Noord Amerika – en andere sympathisanten, kon Paine ternauwernood aan de guillotine ontsnappen en werd hij in 1794 vrijgelaten. Hij bleef in Frankrijk tot hij in 1802 een uitnodiging kreeg van president Thomas Jefferson om terug te keren naar Amerika.

Op het eind van zijn leven was Thomas Paine niet meer geliefd in Amerika. De conservatieven vonden dat zijn antireligieuze ideeën het imago van Amerika had beschadigd en de federalisten associeerden zijn radicale en politieke werk “Common Sense” met de ideeën van de Franse revolutionairen.

40

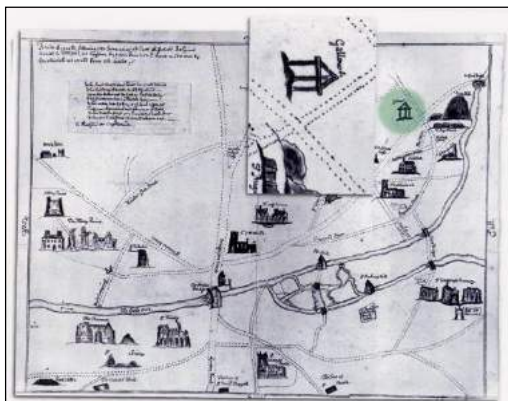
Op 8 juni 1809 overleed Thomas Paine in New York.

TOKENS

“END OF PAIN”

De meest gekende tokens die naar Thomas Paine verwijzen zijn de hangman-“END OF PAIN”-tokens met op de voorzijde een galg met één of meerdere veroordeelden en op de achtergrond de kerktoeren van Thetford.

Kaart van Thetford

Toen Thomas Paine tijdens zijn jeugd in Thetford woonde, had hij vanuit zijn slaapkamer zicht op de plaatselijke gevangenis en galg. In die periode was in Groot-Brittannië de doodstraf door ophanging de meest gangbare straf bij allerlei misdrijven zoals bv. diefstal en zelfs voor het versturen van dreigbrieven. Vanaf 1820 werd deze straf geleidelijk aan geschrapt en werden in 1861 enkel nog moordenaars veroordeeld tot de doodstraf. De doodstraf door ophanging werd door de kolonisten meegebracht naar Amerika. Thomas Paine heeft heel zijn leven geprobeerd om deze straf en oneerlijke praktijken omtrent rechtsvervolgingen te veroorzaken en te veranderen.

De End of Pain-tokens waren de eerste politieke satirische tokens die eigenlijk bedoeld waren als grap en die waarschijnlijk door John Hancock en John Jourden in Groot-Brittannië werden gemaakt in opdracht van tegenstanders van Thomas Paine. De afbeelding was een geliefd onderwerp in die periode en werd ook gebruikt door andere graveurs zoals oa. Thomas Wyon senior en Thomas Williams van de Parys Mine Company (druide tokens).

De keerzijde van deze tokens heeft verschillende variaties waaronder "The Wrongs of Man"-token.

41

Vz Hangman met verwijzing naar Thomas Paine - END OF PAIN

Kz Boek met op de ene bladzijde "THE WRONGS OF MAN" en op de andere bladzijde "JAN 21 1793" de datum van executie van Lodewijk XVI

De inscriptie "END OF PAIN" is dus een woordspeling op Thomas Paine, de meest gehate Engelsman in 1790, m.a.w. een echte "*Pain(e) in the ass*".

Op de keerzijde staat de inscriptie "THE WRONGS OF MAN" wat een duidelijke verwijzing is naar Paine's boek "The Rights of Man" (1791).

De datum op de bladzijde van het boek – 21 januari 1793 – is de datum waarop koning Lodewijk XVI werd onthoofd. Hier wordt gesuggereerd dat Paine's ideeën tot de dood van de Franse koning leidden en dat hetzelfde kan gebeuren voor de Engelse koning als men de ideeën van Paine zou volgen.

In het boek van R. Dalton & S.H. Hamer wordt dit token toegeschreven aan Thomas Spence, alhoewel het onwaarschijnlijk is dat Spence, die een fervente aanhanger was van Paine's ideeën, dit token zou hebben uitgegeven.

Andere slogans op de keerzijde van een hangman token zijn o.a. "WE DANCE; PAIN SWINGS" en "MAY THE KNAVE OF JACOBIN CLUBS NEVER GET A TRICK".

Vz END OF PAIN

Kz MAY THE KNAVE OF JACOBIN CLUBS NEVER GET A TRICK

Deze laatste is een verwijzing naar de Jacobijnen⁶, een revolutionaire groepering die Thomas Paine steunde tijdens de Franse Revolutie.

Vz END OF PAIN

Kz in het midden een kruis omringd door verschillende labels
FRATERNITY, REGICIDE, ROBBERY, FALSITY,
REQUISITION, FRENCH 1797 REFORMS

Dit token werd uitgebracht door de tegenstanders van Paine. De keerzijde is een korte beschrijving van wat er zich tijdens de Franse Revolutie afspeelde.

THOMAS SPENCE

Thomas Spence werd in 1750 geboren in Newcastle-Upon-Tyne en was van Schotse afkomst. Zijn vader was nettenmaker en had eveneens een winkel in ijzerwaren, zijn moeder had een kousenwinkel.

Ondanks dat zijn ouders hard werkten, waren het arme mensen. Dit contrast t Spence heel zijn leven bezig gehouden waardoor hij de wereld wou veranderen. Hoewel hij op jonge leeftijd in zijn vaders voetsporen trad, had hij zich toch kunnen opwerken als klerk. Niet lang erna opende hij een school en begon er les te geven. Hij ontwikkelde een fonetisch alfabet waarmee hij het klassenverschil hoopte te doorbreken voor alle bevolkingsgroepen door ze o.a. de juiste uitspraak aan te leren. Hij vond dat de bevolking niet heel hun leven moesten boeten voor het feit dat ze een slechte opvoeding hadden gekregen. Hij was zelfs voorstander om eigendommen aan de parochie te schenken en ontwikkelde ideeën om het land te hervormen.

⁶ De naam Jakobijnen ontstond in december 1789 in Rue Saint-Jacques te Parijs, in het Dominicaanse klooster "Couvent des Jacobins St Honoré". De leden van deze "Club des Jacobins" waren ook leden van de "Convention Nationale" en voelden zich betrokken bij het formuleren van de grondwet en noemden zich "Société des amis de la Constitution". Robespierre, die lid was van de Jacobijnen, voerde een echt schrikbewind tijdens de Franse Revolutie. Na zijn executie in 1794 hield de club op te bestaan.

In 1792 verhuisde hij naar Londen en kwam daar op verschillende manieren aan de kost. Hij was er o.a. wisselagent en ontwierp tokens aan de hand van zelfgeschreven pamfletten of teksten van andere revolutionaire denkers zoals o.a. Thomas Paine. De tokens werden voornamelijk door John Skidmore geslagen.

Zijn winkel was de ideale locatie om zijn politieke tokens en pamfletten te verkopen.

Hij had echter geen commercieel inzicht, want geen enkele uitdaging die hij aanging had succes. Dit falen was zeker niet te wijten door gebrek aan inzet, want Spence was constant bezig met het schrijven van pamfletten, strooibiljetten, enz. waarin hij zijn ideeën uiteenzette.

In het periodiek pamflet "Pigs' Meat" publiceerde hij buiten zijn eigen politieke ideeën ook liederen, gedichten en teksten van tijdsgenoten.

De afbeelding van het varken werd regelmatig op zijn tokens gebruikt.

De afbeelding van Thomas Paine's hangman "END OF PAIN" werd door Thomas Spence overgenomen. Het omschrift werd echter "END OF PITT". Hiermee verwees hij naar William Pitt junior – de eerste minister in Groot-Brittannië.

William Pitt junior werd in "Pigs' Meat" geregeld aangevallen door Thomas Spence, m.a.w. het zwijgen op zijn tokens is een verwijzing naar hem in het hoofdstuk "Lessons for the Swinish Multitude" in "Pigs' Meat".

Op veel van zijn tokens werden ook prominente leden van de London Corresponding Society (LCS) afgebeeld. Deze society was de meest invloedrijkste van alle radicale society's in die periode. LCS werd in januari 1792 opgericht naar aanleiding van allerlei gebeurtenissen in Frankrijk. Zij werden geïnspireerd door het pamflet "Rights of Man" van Thomas Paine die voorstander was om het parlement te hervormen. De oprichter van deze society was Thomas Hardy, een schoenmaker uit Piccadilly.

Uit angst voor extremisme en revolutionaire ideeën die vanuit Frankrijk kwamen, besloot de regering om in 1793 actie te ondernemen tegen LCS. De leiders werden beschuldigd van hoogverraad, maar dankzij de advocaten Erskine en Gibbs werden ze weer vrijgelaten.

43

De teksten "A WAY TO PREVENT KNAVES GETTING A TRICK" en "NOTED ADVOCATES FOR THE RIGHTS OF MAN" die op voor- en keerzijde van verschillende tokens voorkomen, zijn verwijzingen naar deze gebeurtenis.

Tijdens zijn leven werd Spence een aantal keren beschuldigd van verraad, maar telkens weer vrijgelaten. Spence was een eerlijk man die onrechtvaardigheid aankaarte en altijd in naam van het gewone volk sprak. Doordat Spence meer verzamelaars dan kopers over de vloer kreeg in zijn winkel (en meer tokens weggaf als publiciteit dan dat hij er verkocht), ging hij failliet en verkocht zijn winkel aan John Skidmore.

In 1807 werden er een "Spencean Society" opgericht waarbij debatten werden gevoerd en pamfletten van Spence werden verkocht. De debatten eindigden altijd met drank, liederen en grappenmakerij.

Na Spence's overlijden in 1814 werden er "Societies of Spencean Philanthropists" opgericht waarbij de ideeën van Spence levend werden gehouden. In tegenstelling tot Paine, bleef Spence in Engeland actie voeren.

Hij was de voorloper van het socialisme en zou eigenlijk een plaats moeten krijgen in de politieke geschiedenis van Groot-Brittannië.

TOKENS

“PIGS’ ”

- Vz razend varken vertrappelt een kroon, staf en zwaard met bovenaan een vrijheidsmuts.
PIGS' MEAT PUBLISHED BY T. SPENCE LONDON
- Kz THOS.SPENCE, SIR THOS.MORE, THOS.PAINE
NOTED ADVOCATES FOR THE RIGHTS OF MAN

De keerzijde is een verwijzing naar de drie Thomas'sen, pleiters voor de rechten van de mens, nl. Thomas Spence, Sir Thomas More (ten tijde van Hendrik VIII) en Thomas Paine.

44

- Vz PIGS' MEAT PUBLISHED BY T.SPENCE LONDON
- Kz THOS.SPENCE, SIR THOS.MORE, THOS.PAINE
ADVOCATES FOR THE RIGHTS OF MAN 1795

“UTOPIA”⁷

⁷ Volgens Thomas Spence bestond Utopia uit “Spensonia” (de ideale wereld volgens Thomas Spence) en “Crusonia” (het paradijsverhaal van Robinson Crusoe waardoor hij gefascineerd was).

- Vz Koning zit op een stier met de kop van een ezel
AM I NOT THINE ASS
- Kz Adam en Eva omhelzen elkaar in Eden
MAN OVER MAN HE MADE NOT LORD

Deze utopische afbeelding van Adam en Eva die elkaar omhelzen in Eden is één van de vele afbeeldingen die Spence op zijn tokens gebruikte. Hij gebruikte in de ontwerpen van zijn tokens bewust contrasten of tegenstellingen voor beide zijden van de tokens.

Deze afbeeldingen zijn van de hand van graveur Charles James. Hij kon de ideeën van Spence prachtig illustreren waardoor deze tokens veel succes hadden.

De voor- en keerzijde van de Utopia-reeks varieert net als alle andere tokens in allerlei combinaties.

- Vz PIGS' MEAT PUBLISHED BY T.SPENCE LONDON
- Kz MAN OVER MAN HE MADE NOT LORD

45

- Vz AM I NOT THINE ASS
- Kz THOS.SPENCE, SIR THOS.MORE, THOS.PAINE 1795
ADVOCATES FOR THE RIGHTS OF MAN

“MATROOS”

- Vz een bedelende matroos
J.SPENCE, SLOP SELLER, NEWCASTLE – JAMES

Kz drie dansende mannen terwijl een andere onder een boom zit te eten
AFTER THE REVOLUTION
Op de rand: SPENCE*DEALER*IN*COINS*LONDON

Dit is eveneens een ontwerp van graveur Charles James.

Een aantal tokens hebben betrekking op Spence zelf. Op dit token wordt de eenvoudige afkomst van Spence afgebeeld via een bedelende matroos met de legende "J.SPENCE, SLOP SELLER, NEWCASTLE". Dit is een verwijzing naar het beroep van de broer van Thomas Spence, nl. James Spence die goedkope werkkleding verkocht in Newcastle.

Spence was net als Paine een patriot. Hij wou Engeland veranderen, maar vond dat Engeland eigenlijk nog beter af was dan Frankrijk. Het feit dat hij zijn ideeën duidelijk illustreerde en er geen twijfel over liet verstaan welke kant hij koos tijdens oorlogen, heeft hem uiteindelijk gered van een rechtszaak.

BESLUIT

De (anti) Paine-tokens waren de vroegste satirische tokens die in Amerika circuleerden. Begin 1790 werden deze koperen tokens in Groot-Brittannië uitgebracht door de "Tories" (conservatieve partij) die de dood van Thomas Paine voorstelden door ophanging.

Paine beweerde dat de problemen in Europa te wijten waren aan het politieke systeem waarin de monarchie gesteund werd door de aristocratie.

Deze laatste veroordeelden zijn ideeën als zijnde verraad, maar de medailleurs en het gewone volk moedigen zijn visie aan in de vorm van de tokens die werden uitgebracht.

Spence was één van de grondleggers van het socialisme, terwijl Paine constant de aanwezigheid van de monarchie in twijfel trok en de onrechtvaardigheid tussen de bevolkingsklassen aankaarte.

Spence heeft veel tokens mee ontworpen terwijl uitsluitend de teksten van Paine door voor- en tegenstanders als onderwerp werden gebruikt voor tokens.

46

Veel van de tokens die in omloop waren, werden geslagen om als pasmunt te circuleren, maar kregen ook het label van "shop ticket". Ondanks dat deze tokens een lage nominale waarde hadden, werden ze een gegeerd verzamelobject.

Heel veel van deze tokens werden destijds gecatalogiseerd door zowel Thomas Spence als door o.a. Hammond, Pye en James Conder⁸. Spijtig genoeg werden deze tokens toen voornamelijk beschreven en amper afgebeeld.

De catalogus "Arrangement of Provincial Coins, Tokens, and Medalets" van James Conder werd een standaardwerk tijdens de 19^e eeuw tot op heden. De tokens die in deze catalogus beschreven staan, werden voornamelijk door de Amerikaanse verzamelaars "Conder"-tokens genoemd, een algemene benaming die zij voor 18^e eeuwse tokens gaven.

Referenties:

- Brian McCartin - Thomas Paine: Common Sense and Revolutionary Pamphleteering
- G.I. Gallop -Pigs' Meat: Thomas Spence
- Katherine Jaeger - A Guide Book of United States Tokens and Medals
- James Conder - An arrangement of provincial coins, tokens, and medalets, issued in Great Britain, Ireland, and the colonies, within the last twenty years; from the farthing, to the penny size
- R. Dalton & S.H. Hamer - The Provincial token coinage of the 18th century
- David W. Dykes - Coinage and Currency in Eighteenth-Century Britain: The Provincial Coinage

⁸ James Conder was stoffenhandelaar in Ipswich en vervaardigde tokens voor zijn stoffenwinkel. Hij maakte eveneens gebruik van de verzamelmunt om "limited editions" en zeldzame stukken uit te brengen van zijn eigen tokens. Over de jaren heen had hij een ongelooflijke collectie opgebouwd die in 1855 bij Sotheby's werd verkocht.

UIT DE ARCHIEVEN VAN MAUQUOY MEDAL COMPANY KUNSTWERKEN VAN HARRY ELSTRØM

Ludo Hulsmans, André Poels & Luc Vandamme

Harry Elstrøm werd geboren te Berlijn op 11 augustus 1906. Zijn vader is een Deens industrieel en zijn moeder een Engelse schrijfster. Tussen 1918 en 1924 studeert hij kunstgeschiedenis te Dresden aan de Staatsacademie voor Schone Kunsten. Vanaf 1924 studeert hij aan de *Academia Britannica* te Rome tekenen en schilderen. Vanaf 1928 studeert hij aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten te Brussel waar zijn leermeesters waren P. Dubois, J. Marin en V. Rousseau. Voor het modernisme trekt hij terug naar Dresden om tot slot terecht te komen bij P. de Soete te Brussel. Hij houdt zich vooral bezig met religieuze kunst en pas op latere leeftijd kiest hij volop voor de medaillekunst.

Vanaf 1946 zien we hem op bijna alle internationale en nationale tentoonstellingen. Een jaar later wordt hij Belg en in 1953 wordt hij genaturaliseerd. Sedert 1952 doceert hij plastische en grafische kunsten aan de afdeling architectuur van de Katholieke Universiteit Leuven. Deze periode wordt gekenmerkt door een enorme activiteit aan monumentaal werk met o.a. beelden voor de basiliek van Koekelberg, het André Dumont-gedenkteken te Genk, het gedenkteken Jules Cornet te Bergen en de vele monumentale werken voor Charleroi, Brussel, Etterbeek, Ronse, Turnhout, de Wereldtentoonstelling van 1958, enz....

47

Een eland naar links – 1970

In brons gegoten op 95 mm en in zilver taille directe.

Archief Mauquoy n° 56.

Harry Elstrøm, *Volstilling foråret 1978 Nationalmuslet*, n° 51, p. 16.

Harry Elstrøm tachtig. Beelden, medailles, tekeningen. Tentoonstelling naar aanleiding van de schenking beeldhouwwerken en medailles aan de K.U. Leuven, 25 oktober – 15 november 1986, n° 51, p. 95 (vermeldt Ø 90 mm, brons, gegoten, negatief gesneden ontwerp)

Officiële medaille ontworpen ter gelegenheid van de Ensor-tentoonstelling te New York '1976-1977 – Guggenheim. De voorzijde draagt het portret van James Ensor. Er werden medailles geslagen met een diameter van 25 mm in brons.

1976-1977 (bovenaan) / EXIBITION (rechts) / JAMES ENSOR (links)

Fibru-Fisch, 170 mm

Archief Mauquoy n° 85.

Harry Elstrøm tachtig. Beelden, medailles, tekeningen. Tentoonstelling naar aanleiding van de schenking beeldhouwwerken en medailles aan de K.U. Leuven, 25 oktober – 15 november 1986, n° 109, p. 110 (vermeldt Ø 90 mm, brons, gegoten, negatief gesneden ontwerp)

Fernand Vanderplancke
Sculptor & Medallist

Studio: Emiel Verhaerenlaan 11 8670
Oostduinkerke

Tel. & Fax. 058/234179

Email:
Fernand.vanderplancke@skynet.be

Website:
www.vanderplancke.com

Jean ELSÉN & ses Fils n.v.

ONZE EXPERTEN SCHATTEN GRATIS UW VERZAMELING EN BETERE
MUNTEN DIE WORDEN INGELEVERD VOOR ONZE VEILINGEN.
DE CATALOGUS WORDT IN HEEL DE WERELD VERSTUURD.
OP ONVERKOCHTE LOTEN ZIJN ER GEEN KOSTEN.

VEILING 128 12 MAART 2016

Kelten, Grieken, Romeinen,
Byzantijnse en Oosterse munten.
Middeleeuwse en moderne munten.
Penningen en jetons.

Jean ELSÉN & ses Fils n.v.
Tervurenlaan 65
B-1040 Brussel

Tel : +32-2-734.63.56
Fax : +32-2-735.77.78

info@elsen.eu
www.elsen.eu

vzw PROMOTIE VAN DE MEDAILLE PROMOTION DE LA MÉDAILLE asbl

**NATIONALE NUMISMATISCHE RUILBEURS MET ALS THEMA
GRANDE BOURSE NATIONALE**

MEDAILLES & PENNINGEN JETONS ERETEKENS / DÉCORATIONS

EUROVOLLEY CENTER

**Beneluxlaan 22 – 1800 Vilvoorde
Tel. 02/2571616 – zalen 006 en 008**

50

Zaterdag/Samedi 24 september 2016

**Van 14.15u tot 18u – de 14.15h à 18.00h
Von 14.15uhr bis 18.00 uhr – 14.15 p.m. till 18.00 p.m.
Handelaars vanaf 14u / Commerçants dès 14h**

**Alle info bij André Poels – De Panestraat 84 – 3550 Heusden-Zolder - 011/537057
andrepoels@telenet.be**

MEDAILLES OP DE SALONS VOOR SCHONE KUNSTEN TUSSEN 1850 EN 1900 IN BELGIË

Deel I

Jeroen Boel

Inleiding

Dit artikel is gebaseerd op een elektronische database met als onderwerp 'medailles op de salons tussen 1850 en 1900'. De Salons voor Schone Kunsten in de 19de eeuw werden afwisselend in Brussel, Antwerpen en Gent georganiseerd, en werden: 'Exposition Triennale', 'Exposition Nationale', 'Exposition Générale' of 'Exposition Universelle' genoemd. Deze laatste benaming werd enkel gebruikt indien er sprake was van een 'Wereldtentoonstelling'. De wereldtentoonstellingen die in België werden georganiseerd, zijn die van 1885 en 1894 in Antwerpen en die van 1897 in Brussel (voor de periode die hier besproken wordt). Indien er geen sprake was van een wereldtentoonstelling, was de tentoonstelling nationaal, wat niet wegneemt dat er ook buitenlandse artiesten deelnamen aan het salon.

Om tot de database te komen, werden alle saloncatalogi van de betreffende periode getrieerd op medailleurs en een tabel met deze kunstenaars werd opgeslagen in een Acces-bestand. In totaal gaat het over bijna 500 records. In elk record staat de voornaam van de kunstenaar, zijn familienaam, zijn werkplaats (adres), het jaartal van het salon, de stad waar het salon doorging. Elk record bevat bovendien een omschrijving en de titel van de medaille. In de database zitten ook meer dan 100 foto's van medailles en in de meeste gevallen staat er in het formulier een kunsthistorische toelichting uit Thieme-Becker bij de kunstenaar. Al deze informatie samen gaf mij een dieper inzicht in de aard van de tentoongestelde medailles en de medailleurs op de salons tussen 1850 en 1900.

51

Medailles op de salons tussen 1850 en 1900

Voornaam Jules

Naam Baetes

Werkplaats Rempart Ste Catherine 47, Antvers

Datum 1894

Salon Antwerp

materiaal/omschrijving médaille (face et revers)

Titel ***faite pour l'Exposition internationale de l'alimentation de 1893

Info artist Jules B., Graveur, Bildhauer und Medailleur, Sohn des Vorigen, geb. Am 6. 10. 1861 zu Antwerpen, Schüler des Bildhauers Th. Vinçotte und der dortigen Akademie. 1896 erhielt er einen 1. Preis in einem von der Académie royale de Belgique

Foto object

Record: 10 of 478 | No Filter | Search

De locaties van de salons

De Salons voor Schone Kunsten werden afwisselend in Brussel, Antwerpen en Gent georganiseerd. In Antwerpen gingen ze meestal door in 'de zaal van Antwerpen' en in Gent in het Casino. Soms werden er speciale, tijdelijke bouwwerken opgetrokken om de salons te huisvesten. Hieronder een korte omschrijving van enkele locaties.

De salons in Gent

Het Gentse Casino

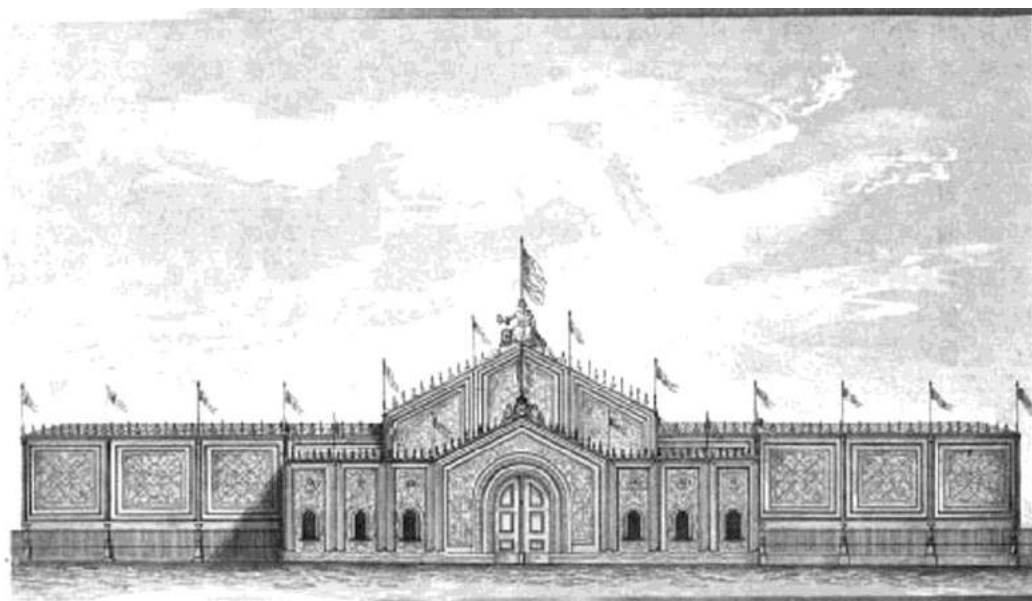
52

De Gentse triennale salons gingen door op verschillende locaties, maar tussen 1850 en 1900 meestal in 'het Casino'. Het Casino was gelegen aan de toen nog landelijke rand van Gent. Het gebouw was in 1835-1836 op aanvraag van de Gentse burgerij opgetrokken op een terrein van net geen drie hectaren groot en werd gefinancierd door de *Société d'Horticulture et de Botanique*, een Gentse vereniging van tuinbouwers en bloemenliefhebbers van in hoofdzaak liberale signatuur. Het Casino, dat gebouwd werd naar een ontwerp van Louis Roeland en verbouwd door Adolphe Pauli, herbergde gedurende vele decennia de grootse activiteiten die de "fine-fleur" van de Gentse liberale burgerij met de regelmaat van de klok organiseerde, waaronder vanaf 1839 de internationale floralien. Het gebouw werd in 1945 afgebroken. Het bevond zich waar momenteel het Casinoplein is (tussen de Coupure en de Holstraat).

Een andere locatie waar de Gentse salons doorgingen, was het Paleis van de Universiteit, beter bekend als de Aula van de Universiteit, gelegen in de Volderstraat. Ook dit gebouw was van Louis Roeland en werd in 1826 ingehuldigd. De monumentale gevel is opgevat als een antiek gevelfront met zuilengang. Het peristilium bestaat uit acht arduinen kolommen met Korinthisch kapiteel en wordt bekroond door een driehoekig fronton. De geveldecoratie is veel soberder dan aanvankelijk de bedoeling was. De enige decoratie bestaat uit een fries met Latijns opschrift dat herinnert aan de bouw van de universiteit door Willem I. Een ruime ontvangsthal sluit aan op het peristilium. De eretrap achterin de ontvangsthal leidt naar de academieraadzaal.

Ook in de oude kerk van de Dominicanen te Gent werden af en toe de salons georganiseerd. Deze kerk werd echter in 1862 reeds afgebroken. In Brussel heeft men in 1911 een kerk opgetrokken, 'L'église Saint Henri', die een exacte kopie is van de oude kerk van de Dominicanen in Gent.

Het salon van 1851 in Brussel

Palais de bois voor het Salon voor Schone Kunsten te Brussel in 1851

In tegenstelling tot de kunstsalons van Gent, die op vaste locaties zoals het paleis van de Universiteit en het Casino georganiseerd werden, werden met zekerheid in Brussel en in Antwerpen speciale bouwwerken opgericht waarin de Salons voor Schone Kunsten werden ondergebracht. Zo werd in Brussel in 1851 een prachtig neorenaissance paleis opgetrokken. In navolging van Frankrijk, dat een 'Palais-Royal' bouwde – hetgeen geïnspireerd was op het 'Cristal Palace' uit Engeland – bouwde de stad Brussel een 'Palais de bois', dat onderdak zou bieden aan kunstwerken van kunstenaars uit vele landen. Het paleis van deze tentoonstelling werd gebouwd naar de plannen van M. Cluysenaer, architect van de Sint-Hubertusgalerijen, van de Marché de la Madeleine en van la Place du Congrès. Het was een paleis dat volledig uit hout bestond, met een grandioze uitstraling. Heel de façade was geornamenteerd (grisaille) met arabesken met renaissance uitstraling, en zes médaillons die de grote meesters van de beeldende kunsten voorstellen: Rubens, Raphaël, Duquesnoy, Van Dyck, Michelangelo, en Teniers. Boven de deur bevond zich een cartouche geflankeerd door twee figuren. Op de cartouche stond het wapenschild van België. In het midden, op de top van het gebouw stond een allegorische figuur: Clio, de muze van de Geschiedenis. In haar rechter hand hield deze figuur een lauwerkrans, symbool van de onsterfelijkheid. Al deze decoraties werden met zeer veel talent en met een grote artistieke vrijheid gemaakt.

53

Van alle Brusselse salons die daarvoor ooit georganiseerd werden, kon geen enkel salon vergeleken worden met het salon uit 1851, niet alleen omwille van het aantal deelnemende kunstenaars, maar ook omwille van de kwaliteit van de kunstwerken. In totaal deden er 773 kunstenaars mee, waarvan 432 Belgen, 190 Fransen, 55 Nederlanders, 64 Duitsers, 24 Italianen, 7 Zwitsers en 1 Spanjaard.

Het salon van 1885 in Antwerpen

Ook voor de wereldtentoonstelling voor Schone Kunsten van Antwerpen in 1885 werd een monumentale inkom gebouwd. Het hele plan voor deze tentoonstelling werd bedacht door Gédéon Bordiau, leerling van Joseph Poelaert. Deze inkom stond symbool voor de tentoonstelling, want hij is terug te vinden op vele posters, postkaarten, souvenirs en gedenkpenningen van het evenement.

Inkomhal van de wereldexpo van 1885

Jury's op de Salons voor Schone Kunsten

Tussen 1850 en 1900 waren er op de Salons voor Schone Kunsten drie jury's: een 'jury d'admission', een 'jury de placement' en een 'jury des récompenses'.

De 'jury d'admission' was samengesteld uit leden van de commissie der Schone Kunsten. Deze jury had als taak kunstwerken te selecteren en al dan niet toe te laten op de tentoonstelling. Slechts volgende categorieën van kunstwerken werden toegelaten tot de expo: schilderijen, miniatures, beeldhouwwerken, bas-reliëfs, aquarellen, cameeën, émaillés, tekeningen, gravures, ciselures, medailles en lithografieën.

De 'jury de placement' bestond uit enkele deelnemende kunstenaars waaronder 5 schilders (waarvan minstens 3 historieschilders), 2 beeldhouwers, 1 architect en 1 graveur. Elke deelnemende kunstenaar moest in een gesloten enveloppe op een speciaal daarvoor gemaakt bulletin 9 namen van kunstenaars vermelden. De kunstenaars die de meeste stemmen kregen, werden uitgeroepen tot lid van de 'jury de placement'. De 'jury de placement' had als taak de kunstobjecten in het kunstsalon te plaatsen.

De 'jury des récompenses' had als taak advies te geven aan de regering over welke werken er aangekocht konden worden door de Staat. Ze had ook als taak aanmoedigen te geven en medailles uit te reiken. Ze was samengesteld uit de 'jury de placement' plus 4 extra leden die de regering aanduidde. De jury werd voorgezeten door de 'président de la commission directrice'.

De jury koos 9 genomineerden uit die een medaille ontvingen. De winnaars waren 5 schilders, 2 beeldhouwers, 1 architect en 1 graveur. De kunstenaars die zich het meeste onderscheidde, kregen een gouden medaille. Deze medaille kon echter niet gegeven worden aan kunstenaars die een decoratie van de Leopold-orde hadden, of aan kunstenaars die op één van de voorgaande Brusselse salons reeds een eerste klasse medaille behaald hadden. Er werden ook aanmoedigen aan jonge kunstenaars gegeven. Een aanmoediging kon echter niet gegeven worden bij een verkocht werk. Aanmoedigen waren geldprijzen van minstens 200 en maximum 1000 Belgische frank⁹.

Tijdens de gehele duur van de expo werd 1 Belgische frank inkom gevraagd. De tentoonstelling was gratis te bezoeken op zondag en tijdens de feesten van september tussen 13 uur en 17 uur. Ook op de andere salons die tussen 1850 en 1900 georganiseerd werden, werd 1 Belgische frank inkom gevraagd.

⁹ Exposition Générale des Beaux-Arts, 1863, Catalogue explicatif, Bruxelles, Imprimerie de Charles Lelong, Rue du Commerce 25.

Thema's en disciplines op de salons

Het overgrote deel van de werken op de Salons voor Schone Kunsten waren schilderijen. Op het salon van 1851 bijvoorbeeld deden een aantal belangrijke schilders mee, zoals Louis Gallait (1810 – 1887), die gespecialiseerd was in de uitbeelding van historische, mythologische en religieuze onderwerpen en genrestukken. Een andere Parijse schilder die vertegenwoordigd was op het salon, is bijvoorbeeld Léon Cogniet (1794 -1880), met als hoofdonderwerpen historische taferelen en portretten. Andere belangrijke schilders op het salon waren o.a. Courbet (1819 – 1877), De Keyser (1813 – 1887), Joseph Coomans (1816 – 1889), Romaan Eugène Van Maldeghem (1813-1867) en Jan Frans Portaels (1818 – 1895).

Naast de discipline schilderkunst werden er ook gravures, aquarellen, pastellen, tekeningen en lithografieën tentoongesteld.

Een andere belangrijke discipline op de Salons voor Schone kunsten was beeldhouwkunst. Het is zo dat de beeldhouwers in mindere mate vertegenwoordigd waren dan de schilders. Binnen de beeldhouwkunst had je een aantal terugkerende thema's. Ze worden hier kort opgesomd. Wat in dit artikel uitvoeriger wordt besproken zijn de (herdenkings)medailles en medaillons.

- Religieus beeldhouwwerk
- Sculpture animalière
- **(herdenkings)medailles en medaillons**
- Mythologische thema's
- Allegorische voorstellingen
- Monumentale (publieke) standbeelden
- Portretbustes
- Sociaal-realistische beelden
- Onderwerpen die te maken hebben met de kolonisatie
- Funeraire kunst

55

De beeldhouwkunst op de Salons voor Schone Kunsten

Het is zo dat de medaillekunst op de salons tussen 1850 en 1900 steeds tot de beeldhouwkunst gerekend werd. Medailleurs waren ten slotte beeldhouwers die eerst een bas-reliëf in boetseerwas maakten van de medaille. Dit model was vele malen groter en werd op de reductiedraaibank verkleind tot een stalen mal. Het is pas in 1910 dat de medaillekunst apart op het kunstsalon verscheen. In 1910 zorgde de *Société Hollandaise-Belge des Amis de la Médaille d'Art* en de *Société Royale de Numismatique de Belgique* voor een primeur binnen de expogeschiedenis: voor de eerste maal werden de medailles op een Wereldexpo niet langer samen met de beeldhouwwerken tentoongesteld, maar werden zij in een aparte groep ondergebracht¹⁰. Om een beter beeld te krijgen van de beeldhouwkunst op de salons in het algemeen worden hier eerst een aantal andere genres van beeldhouwkunst besproken.

Portretbustes

Het thema dat binnen de beeldhouwkunst het meeste voorkwam op de Salons voor Schone Kunsten tussen 1850 en 1900 zijn portretbustes. Ongeveer een derde van alle getoonde werken waren bustes. In totaal zouden er een 1000-tal bustes geëxposeerd worden tussen 1850 en 1900.

De portretbustes op de Belgische kunstsalons werden uit verschillende materialen gemaakt. Veelvoorkomend waren bustes die uit plaaster (ook wel gips) gemaakt werden. In dit geval werd er een model in klei geboetseerd. Van dit model werd een mal (ook wel een moule) gemaakt. Deze mal bestond uit gips.

Plaasteren beelden werden meestal gepatineerd. Dit wil zeggen beschilderd in een kleur of een imitatie van een materiaal. Dit gebeurde ook met bustes.

¹⁰ Eva Wuyts, *Wereldtentoonstelling Gent 1913 in metaal vereeuwigd*, Numismatica Gandavensis, Gent 2000, p. 81.

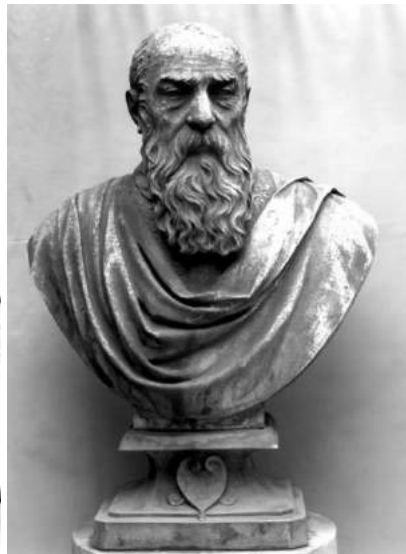
Een veel voorkomende patine is 'platte bronzé' of een brons imitatie. In dit geval werd het afgietsel zeer donker beschilderd (een combinatie van zwart en groen en andere kleuren). Naast gebronsd plaaster, werd ook 'plâtre teinté' toegepast. In dit geval kan het gipsen model in gelijk welke kleurtint geschilderd worden (bijvoorbeeld beige).

Naast plaaster was wit marmer ook een veelvoorkomend materiaal van de portretbuste. Om een marmeren borstbeeld te maken had men meestal wel een gipsen afgietsel nodig als voorbeeld tijdens het kappen.

In de 19de eeuw waren er verschillende soorten portretbustes. Een eerste vorm was de buste van een historisch belangrijk figuur. Dit heeft zo zijn reden. Na de onafhankelijkheid van België in 1830, moest het nieuwe koninkrijk zijn eigen identiteit herontdekken en het volk bewust maken van zijn rijke geschiedenis en opbloeiend heden. Dit gebeurde enerzijds door het optrekken van verschillende openbare monumenten, maar ook door de portretbuste. Er zijn tal van voorbeelden bekend van portretbustes, die op de salons werden getoond en die belangrijke, zeer oude en meer hedendaagse geschiedkundige personen voorstellen, zoals die van Mercator door Frans Van Havermaet (1872), die van Leopold I door Charles Auguste Fraikin (1866), die van Frans Pourbus door Henri Pickery (1883), die van professor Guislain door Antoine Van Eenaeme (1863), die van Leopold II door Amable Dutrieux (1862) en die van Jean De Bologne door Louis Cambier (1881).

Henri Pickery (Frans Pourbus)

Louis Cambier (Jean De Bologne)

Naast bestaande figuren werden er ook allegorieën uitgebeeld in bustes. Een allegorie is een verhaal of afbeelding (in dit geval een buste) waarin abstracte begrippen worden voorgesteld als personen. Hier ook talloze voorbeelden, maar te veel om allemaal op te noemen: madelifje door Jean François Bollinckx (1880), de wijn door Robert Fabri (1891), Idylle door Armand Cattier (1860), het gebed door Jules Courroit (1890), de winter door Joseph Jaquet (1860), de nacht door Louis Samain (1872) enz.

Ook mythologische thema's komen regelmatig voor in de portretbeeldhouwkunst van de tweede helft van de 19de eeuw. Zo hebben we bijvoorbeeld de bosfee door Charles Auguste Fraikin (1857).

Sculpture animalière

Binnen de beeldhouwkunst op de Salons voor Schone Kunsten was 'sculpture animalière' vaak vertegenwoordigd. Dit onderwerp kwam overgewaaid uit Frankrijk, waar Pierre-Jules Mène (1810-1879) beschouwd wordt als een van de pioniers van dit onderwerp. Mène deed mee aan de Belgische salons tussen 1850 en 1900 meestal in Brussel, maar ook één keer in Gent en één keer in Antwerpen. Bijna al de tentoongestelde werken waren dieren zoals paarden, honden, reeën en ook het hier afgebeelde werk 'Valet de chasse à cheval avec sa harde'. Het is een in brons gegoten werk van 67 cm hoog dat momenteel bewaard wordt in het museum 'M' in Leuven.

Pierre-Jules Mène (Valet de chasse à cheval avec sa harde)

Het werk stelt een jachttafereel voor. We zien hier een jachtmeester op het paard met naast hem zijn honden. Op zijn hoofd draagt hij een hoed en om zijn schouder hangt een jachthoorn. Het is een zeer sterk realistisch werk met een groot oog voor detail. Mène had een uitmuntende techniek om was, waaruit de beelden aanvankelijk gemaakt werden, te bewerken. Mène specialiseerde zich in beeldhouwkunst van klein formaat, hetgeen resulteerde in het feit dat er van hem geen enkel beeldhouwwerk te bespeuren is op openbare plaatsen. Meestal waren beelden die tot de animaliers gerekend werden van kleiner formaat en werden ze uit brons vervaardigd.

57

Religieuze beeldhouwkunst

Het thema religieuze beeldhouwkunst was het minst van al vertegenwoordigd op de kunst salons tussen 1850 en 1900. In tegenstelling tot de andere beeldhouwwerken, die vaak in brons of marmer werden gemaakt, werden voor religieuze beeldhouwkunst vele andere materialen gebruik. Dikwijls werd palmhout, lindehout, eik of perenhout gebruikt, maar ook andere materialen zoals gips en steen. Wat men voornamelijk ziet zijn Christusbeelden (al dan niet aan het kruis), Madonnabeelden (al dan niet met een kind), Jezusbeelden, retabels, kruiswegen en andere heiligenbeelden.

De Boeck en Van Wint (Jezus neemt het kruis op zijn schouders)

Jean-Baptiste De Boeck en Jean-Baptiste Van Wint, een kunstenaarsduo uit Antwerpen die voornamelijk gespecialiseerd waren in religieuze kunst, stellen in 1888 de tweede statie voor van een 14-delige kruisweg. Deze kruisweg zou in de Sint-Pauluskerk van Antwerpen geplaatst worden. Het onderwerp van de statie is: 'Jezus neemt het kruis op zijn schouders'. Het is een hoog-reliëf in eikenhout, waarbij de personages op de voorgrond treden en op de achtergrond – in bas-reliëf – gebouwen staan afgebeeld. Het werkstuk heeft een enorm fijne detaillering en is levensecht uitgehouwen.

Een andere kunstenaar die veel religieus beeldhouwwerk maakte was François Vermeylen. Beelden die hij tentoonstelde waren o.a. in 1851 een Heilige Familie, in 1853 een Christus op zijn graf (deel van een kruisweg), in 1854 een Madonna, in 1857 een heilige Margriet van Leuven, in 1858 een Onbevleete Ontvangenis, in 1861 een slapende Jezus, in 1863 een Pieta en in 1881 Kaïn. Frans Vermeylen was de vader van Frantz Vermeylen (een medailleur) en de leerling van Karel Hendrik Geerts aan de KASK. Hij beeldhouwde standbeelden en groepen voor kerken in Luik en in Antwerpen. Hi voerde ook de façades uit van het museum van Schone Kunsten en het hoofdstation in Amsterdam.

Mythologische Thema's

Overgewaaid van de Grieken en de Romeinen en in de 19de eeuw geherwaardeerd, zag men tussen 1850 en 1900 op de salons in België ook veel mythologische beeldhouwwerken. Een beeldhouwer die opvalt door zijn sterke plastische vertolking van dit thema is Charles Auguste Fraikin (1817, Herentals – 1893 Schaarbeek). Hij toonde bijvoorbeeld in 1862 'Vénus Anadyomène' en in 1869 'De Triomf van Bacchus'. Vooral dit laatste werk is qua compositie en uitwerking een waar meesterwerk. Er bestaat zowel een plaasteren versie alsook een marmeren versie van. De waarde van dit beeld ligt in de zeer gevarieerde wijze waarop Fraikin hier de vijf spelende kinderen weergeeft. Centraal staat een bok en daar rond dartelen vijf kinderen. Geen van hen heeft een identieke houding, ze kijken allemaal in een andere richting en zitten vol leven. Toch geeft het beeld geen verwarrende indruk en blijft het goed leesbaar¹¹.

58

Charles Auguste Fraikin (De triomf van Bacchus)

Medailles en médaillons

Medailles en médaillons waren een onderdeel van de beeldhouwkunst op de Salons voor Schone Kunsten. Zoals reeds aangehaald was een medailleur een beeldhouwer die eerst een bas-reliëf, vele malen groter dan het origineel, boetseerde in boetseerwas. Vele medailleurs maakten, naast hun medailles, ook nog 'gewone' beeldhouwwerken. Een voorbeeld hiervan is Léopold Wiener, die meerder malen tentoonstelt met beeldhouwwerk op de Salons.

¹¹ <http://www.numismatica-herentals.be/Pdf/Deeerstemedaillesvanbelgie.pdf> - 26-5-2013

Het vervaardigen van medailles was een zeer gespecialiseerde techniek. Van een minutieus gemaakte werktekening, op ware grootte, werd een model in boetseerwas vervaardigd, op grote schaal. Hiervan werd een gipsafgietsel genomen, uiteraard in negatief. Daarvan werd dan weer een afgietsel in positief gemaakt. Dit exemplaar werd zorgvuldig bijgewerkt en waar nodig konden hierop nog correcties uitgevoerd worden. Van dit laatste, geheel bijgewerkte gipsmodel, werd dan een afgietsel in brons gemaakt. Dit model werd op een reductiebank geplaatst. Via een ingenieuze apparatuur werd op deze bank machinaal de afbeelding op de gewenste grootte in een blok staal gegraveerd. Deze matrijs moest nog allerlei fabricageprocessen doorstaan alvorens in de pers geplaatst te kunnen worden. Soms werden deze metalen patrijzen nog bijgegraveerd en ondergingen dan ten slotte een zorgvuldig hardingsproces, waarna men met het 'afslaan' van de medailles kon beginnen¹².

Veel tentoongestelde modellen zijn herdenkingsmedailles van een kleine schaal (meestal groter dan 43 mm diameter). Net zoals bij de portretbustes zien we bij herdenkingsmedailles voor personen enerzijds historische figuren terugkeren (bijvoorbeeld Mercator), anderzijds werden er ook herdenkingspenningen geslagen van mensen die in dezelfde periode leefden (bijvoorbeeld politici). Bij vele gebeurtenissen werd de kans gegrepen om een medaille te maken, bijvoorbeeld bij een huwelijk, bij het overlijden of een geboorte, bij het oprichten van een monument of standbeeld...

Naast het afbeelden van belangrijke personen, en de gebeurtenissen hieromtrent, werden er ook medailles geslagen naar aanleiding van 'gewone gebeurtenissen', zonder dat daar een bepaalde persoon aan was verbonden. Wat men dan wel ziet is dat men dikwijls op de recto zijde van de medaille de koning afbeeldt. Voorbeelden zijn zangwedstrijden, de inwijding van de congreskolom, de afschaffing van de octrooien, de artistieke feesten van Antwerpen... Ook werden er medailles vervaardigd van verenigingen, bijvoorbeeld de *Société d'Horticulture du Hainaut*.

Medailles die een speciale plaats innemen zijn de medailles van Jacques Wiener. Deze man exposeert meerdere malen met een collectie medailles die de belangrijkste bouwwerken van Europa weergeven. Op de voorzijde van deze medailles staat de buitenkant van het gebouw afgebeeld, en op de keerzijde staat het interieur van het bouwwerk. Jacques Wiener maakte ook medailles bij restauraties van bouwwerken. Dit zijn allemaal uiterst gedetailleerde medailles, en ze zijn momenteel zeer gegeerd bij verzamelaars.

59

*Jacques Wiener (Interieur van de Kathedraal van Bonn)
In 1861 tentoongesteld*

Medailles op de Salons voor Schone Kunsten werden tentoongesteld in speciaal daarvoor vervaardigde 'kaders' (meestal omschreven als 'cadre de médailles'), waarin ze in tamelijk grote aantallen (bijvoorbeeld 24) gerangschikt werden.

¹² <http://www.fraikin-genootschap.be/fraikin.php>

Het gebeurde wel dat men zowel de voorzijde als de keerzijde van de medaille tentoonstelde in zo'n kader. Maar meestal werd er slechts één zijde getoond, bijvoorbeeld het portret, of bijvoorbeeld het interieur van een gebouw.

Medailles waren meestal uit brons, zilver, koper of goud vervaardigd. Medaillons – die groter waren – konden uit verscheidene andere materialen gemaakt worden zoals brons, marmer of plaaster. Het ontstaan van het maken van medailles in België stamt uit de periode 1830, de onafhankelijkheid. In deze woelige en emotierijke periode produceerden heel wat kunstenaars hun medailles. Op de salons werden, naast prijsmedailles die bestemd waren voor de winnende kunstenaars, ook herinneringspenningen uitgegeven voor de bezoekers van het salon. Medailles die verbonden zijn met kunstsalons kunnen dus opgesplitst worden in drie hoofdgroepen: herinneringspenningen, prijsmedailles en wat hier besproken wordt: tentoongestelde medailles.

Niet alleen Belgische kunstenaars namen deel aan de Salons van Brussel, Antwerpen en Gent. Ook Franse medailleurs, en occasioneel één Duitse en twee Engelse medailleurs waagden hun kans op de *exposition*. Om ordentelijk te werk te gaan, zullen de medailles op chronologische wijze besproken worden. **Ik bespreek in dit artikel enkel een paar merkwaardige of artistiek of thematisch interessante medailles.** Toevallig is de eerste in rij een Franse medailleur, Maurice Borrel.

Borrel Maurice (24. 7. 1804, Montataire (Oise) - 29.3. 1882, La Rue-Chevilly) was de leerling van de stempelsnijder J. J. Barre. Hij debuteerde op een salon in 1833. Hij was de vader van Alfred Borrel, die eveneens medailleur was, maar deze laatste stelde dan weer niet tentoon op de salons van Brussel, Antwerpen en Gent.

Maurice Borrel nam in de door ons besproken periode in het begin tentoon, voornamelijk in 1851, 1854, 1857, 1860, 1863 en in 1864 – vijf keer deel in Brussel en 1 keer in Antwerpen. Per expositie stelt hij ongeveer een 20 tot 30 medailles, jetons en medaillons tentoon. Veel van zijn medaillons die hij toont waren uit gebronsd plaaster. De meeste van zijn tentoongestelde penningen en jetons waren uit brons, enkele in tin of in zilver. De meeste van de door Borrel tentoongestelde werken waren portretten.

60

Een merkwaardig portret dat Borrel vervaardigde en exposeerde is dat van Victor Hugo, dat gedateerd is 1850 en in 1851 in Brussel tentoongesteld werd. Volgens de catalogus gaat het hier om een 'plâtre bronzé' en is het dus een medaillon. De afbeelding die ik vond op internet is de reductie van dit medaillon op medailleformaat. De penning heeft maar één zijde en bestaat uit brons. We zien hier de jonge Victor Hugo zonder baard. Het is een zeldzaam portret van deze man.

*Maurice Borrel (Victor Hugo, 1850)
In 1851 tentoongesteld*

Borrel stelde eveneens ook met andere portretten zoals dat van Napoleon I, Napoleon II en Napoleon III, le duc d'Orléans, le prince de Joinville, M. de Genoude, M. Olivier (évêque d'Évreux) en Auguste Bella. Daarnaast vinden we ook zaken terug zoals 'Tête de la République' en 'Minerve'.

Wie ook in het jaar 1851 tentoontstelt en vervolgens in het jaar 1854, 1858, 1859 en 1861, is **Nicolas Dargent**. Dargent stelt zowel in Brussel, Antwerpen als Gent tentoon. Volgens Thieme-Becker is Dargent een Belgische medailleur, geboren op 11-1-1817 in Grivegnée (Luik) en gestorven in Brussel op 19-1-1871. Dargent zou, zonder gevolg, in 1847 meedingen in een wedstrijd van de regering voor het ontwerp van een vijf frankstuk. Hij zou hiervoor enkele modellen uitwerken met de beeltenis van koning Leopold I en op de rugzijde het Belgische wapen.

Volgens Thieme-Becker strekt de werkzaamheid van Dargent zich tussen 1847 tot 1857 uit. We vinden Dargent echter terug op het salon van 1859 (Gent) en dat van 1861 (Antwerpen). Op de salons stelt Dargent steeds tentoon met 'cadre de médailles', waarin 2 tot 5 medailles werden getoond. In vergelijking met andere medailleurs, een beperkt aantal dus.

Omwille van de onvolledigheid van de saloncatalogi, hebben we slechts van het jaar 1858 informatie over de aard van de medailles. In 1858 zal Dargent tentoontstellen met volgende medailles: medaille voor het concours voor muziekcompositie, medaille voor het jubileum van de vereniging De Wyngaert, medaille ter ere van de overleden Paul Bouré (beeldhouwer). De medaille ter ere van Paul Bouré, spreekt het meeste tot de verbeelding om even aan te kaarten.

*Nicolas Dargent (medaille ter ere van Paul Bouré)
In 1858 tentoongesteld*

Paul Bouré is een beeldhouwer geboren in Brussel in 1823. Reeds in 1848 overlijdt deze beloftevolle kunstenaar. Hij was leerling van G. Geefs en E. Simonis in Brussel en daarna van Santarelli in Firenze. In 1844 keert hij naar Brussel terug en stelt onder grote belangstelling tentoon. In 1845 maakt hij zijn hoofdwerk 'Prométhée enchaîné'. De meeste van zijn werken bevinden zich in het Museum voor Schone Kunsten in Brussel.

EEN VERZAMELING MET EEN HOOG LIBIDOGEHALTE

Luc Vandamme

Een numismatisch eroticum gaat dus over de erotiek in de numismatiek. Erotiek is volgens de Dikke Van Dale *het geheel der verschijnselen en gevoelens van de zinnelijke liefde*. Het woordje “erotiek” is afgeleid van het Griekse “Eros”. Eros was de zoon van Aphrodite en Ares en stond symbool voor de liefde. Hij wordt meestal voorgesteld als een speels gevleugeld knaapje met een boog en een pijlenkoker. Met zijn pijl doet hij immers de liefde ontvlammen.

Bij de Romeinen spreekt men van Amor, zoon van Venus, en de god of personificatie van de liefde. Hij wordt afgebeeld, soms met zijn geliefde Psychè, of met zijn moeder, of met Dionysos of met een groep kleine gevleugelde kinderen of amoretti. Men heet hem soms Cupido, wat het Latijn is voor “begeerte”. Plato tenslotte vertaalde Amor als het streven van de mens naar het schone.

I. HET MANNELIJK NAAKT.

Van bij de Grieken werden de mannen, zonder schroom, naakt voorgesteld. In alle grote musea kan U prachtige beelden zien van naakte mannen. Ook op Griekse vazen kan men uitgebreid kennis maken met het mannelijk naakt. Zelfs af en toe met ithyfallische¹³ naakten.

Schaal 2:1

Stater, Pamphylien, Aspendos, 5-3 jaar voor X., 10,74 g., twee naakte worstelaars met ertussen: FW en eronder: MENETYS E AYΦA

Veiling Gorny & Mosch n° 129 van 8/3/2004 – inzetprijs € 900.

¹³ Dikke Van Dale: met het mannelijk lid rechttop, wat betrekking heeft op een ceremonie van de Dionysiusdienst.

63

Medaille van een jonge naakte man met een wijnkruik – 1985 – keerzijde van de medaille ter gelegenheid van de geboortedag van Arno Breker – 120 x 112 mm, brons, gegoten.
Veiling Münz Zentrum Rheinland n° 151 van 21/4/2009 – inzetprijs € 250.

Schaal 2:1

Tetradrachme – 466-415 v. X. – zilver – 17,15 g. – de god van de zee met een twijg in de linkerhand en een schaal in de rechterhand. Links een haan en rechts het blad van een boom en een stier.
Veiling Gorny & Mosch n° 141 van 10/10/2005 – inzetprijs € 2.000.

Schaal 2:1

Stater van Pisidien – 300-190 v.X. – 10,66 g. – Bebaarde Herakles met knots- ΣΕΛΤΕΩΝ
 Veiling Gussener Münzhandlung Diter Gorny GmbH van 7/6/1999 – inzetprijs DM 1.500.

Schaal 2:1

Links zien we een antoninianus (217 n.X.) van Caracalla (197 – 217 n.X.) met de afbeelding van Jupiter met scepter en bliksemschichten.

Rechts zien we een denarius (221 n.X.) van Elagabalus (218-222 n.X.) met de afbeelding van Sol, de zonnegod, naar links. Beiden stukken komen uit de veiling Gorny & Mosch n° 175 van 9/3/2009 – inzetprijzen € 250.

Hercules vecht tegen Hydra, de zevenkoppige slang, die hier gebruikt wordt om de cholera uit te beelden. Medaille geschonken aan diegenen die hielpen de cholera te bestrijden. Veiling Gorny & Mosch, Stuttgarter Münzauktionen, 22/23 november 2010, n° 711, inzetprijs € 175. Veiling Gorny & Mosch, Stuttgarter Münzauktionen, 7 mars 2013, n° 4320, inzetprijs € 350.

Erlangs zien we een medaille van Julien-Louis Mérot die de geschiedenis vertelt van Arion, de dichter die in zee werd gegooid en gered werd door een dolfijn.

Hier een prachtige afbeelding van Vulcanus van de hand van O. Roty. Vulcanus of Hephaistos (bij de Grieken) was de god van het vuur en de vulkanen en uitvinder. Hij werd meestal voorgesteld als een smid die prachtige voorwerpen smeedde.

Maar een opmerkelijk ventje dat ons zijn penis laat zien is wel Manneke Pis.

Net zoals op de Griekse vazen, zien we hier een ithyfallisch naakt. Maar ook op medailles vinden we deze naakten.

Schaal 2:1

Deze tetradrachme van Naxos (Sicilië) met het hoofd van Dionysos is een meesterwerk van de Griekse kunst. Veiling Leu Numismatik AG Zurich n° 65 – inzetprijs CHF 120.000.

Schaal 2:1

De zwarte schande – 1920 – zilver – 19,54 g. – 36 mm – Kienast n° 262
Veiling Gorny & Mosch n° 177 – 11/03/2009 – inzetprijs € 250.

En van pornografische aard is de volgende 19de eeuwse bronzen medaille: de penisruiter.
Veiling Münzen und Medaillen n° 180 van 24/25/26 november 1993.

66

Schaal 2:1

Varbanov maakt een prachtige medaille met verrassende diervoorstellingen al kan je er ook andere dingen in zien. Veiling Emporium Hamburg, auktion 67, n° 1427, 80 mm, gegoten brons.

Opmerkelijk is deze gevleugelde penis, vervaardigd als een draagbaar hangertje. Graveur onbekend.

II. HET VROUWELIJK NAAKT

Ook het vrouwelijk naakt wordt bij de Grieken zonder schroom afgebeeld. Denken we maar aan de "Aphrodite van Knidos"¹⁴, de "Aphrodite van Kyrene"¹⁵. De Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, afdeling van Griekse en Romeinse Oudheden te Brussel bezitten een kalpis¹⁶ met erotische scènes. Afgebeeld staat een "hetaere"¹⁷ in een innige omhelzing met haar partner.

¹⁴ Musée du Louvre - Paris

¹⁵ Museo Nazionale - Rome

¹⁶ Vaas om water te halen met drie handvatten. Twee aan de zijden om ze te verplaatsen, een derde aan de achterkant om te gieten.

¹⁷ Hetaere = gezellin, vriendin, een courtisane van de hogere stand, werd dikwijls uitgenodigd op banketten (drinkgelagen, orgieën). De vrije Atheense vrouwen leefden meestal opgesloten in hun huizen.

Van graveur Pieter van Abeele zien we hier de voor- en keerzijde van een gegoten medaille op 68 mm in zilver, daterend van $\pm$ 1655.

Op de voorzijde zien we Juno in de wolken, met in haar handen een scepter en een kroon met trouwring. Op de keerzijde zien we Venus met twee zwanen en met een brandend hart. Rechts van haar zien we een cupido die naar een brandend altaar wijst.

Veiling Karel de Geus/A.G. van der Dussen n° 2 van 29/30 januari 1996 – inzetprijs f 500.

De volgende medaille (113 mm) is van de hand van Niccolo di Forzore Spinelli (1430 – 1499) of Niccolo Fiorentino, een medailleur uit Florence. De tekst: CASTITAS.PVLCHRITVDO.AMOR en we zien afgebeeld de “drie gratiën” zijnde de antieke godinnen van de schoonheid, de bevalligheid en de vreugde. Het zijn er gewoonlijk drie: Euphrosynè (vreugde), Aglaia (glans) en Thaleia (bloeiende). Zij zouden de dochters kunnen zijn van Zeus (en die had er veel) en Eurynomè of anderen beweren van Dionysos en Aphroditè¹⁸. De voorzijde van deze medaille toont ons Giovanna Albizzi, de vrouw van Lorenzo waarmee hij huwde in 1486. De toewijzing aan Niccolo Fiorentino gebeurde door A. Armand.

68

¹⁸ Dr. Adelaïde van Reeth, *Encyclopedie van de Mythologie*, Baarn, 1992.

Dit vrouwelijk naakt is van medailleur Farkas B. Istvan. Deze bronzen medaille heeft een doormeter van 84 mm en weegt 213 g.

De volgende bronzen medaille (1542-1543) is van de hand van Leone Leoni, heeft een doormeter van 60 mm en weegt 72,3 g. We zien de verpersoonlijking van Fortuna met een dolfijn in de zee, zee die wordt omgewoeld door de vier winden. In het water vechten talrijke zwimmers tegen de stroming.

69

Veiling Giessener Münzhandlung Dieter Gorny GmbH – 20/11/1999 – inzetprijs DM 5.000.

Onderstaande bronzen medaille (80 mm) is van de hand van Lucien Gibert en toont ons een vrouwelijk naakt met op de achtergrond lijngravures van vrouwenfiguren.

Veiling Elsen n° 39 – 28/3/2009 – inzetprijs € 100.

Een pracht van een medaille op 113 mm in tin. Veiling Emporium Hamburg van 15/16-11-2007, n° 2231, inzetprijs € 60.

70

Een pracht van een gegoten medaille van de hand van Höhnen op 78 mm in brons. Slechts 30 exemplaren gegoten. Veiling Emporium Hamburg van 15/16-11-2007, n° 2361, inzetprijs € 50.

Een bijna gelijkaardige medaille qua opzet vinden we terug van de hand van medailleur Serge Levet. Deze grote medaille, 91 mm, in brons toont ons een zittende naakte Marilyn Monroe (hieronder) met op de achtergrond lijngravures van beelden uit de films van Marilyn.

Veiling J. Elsen n° 99 – 28/03/2009 – inzetprijs € 100.

71

Na deze medaille zien we een werkstuk van graveur Christian Maler. Hij laat ons het gekroond borstbeeld zien van Elisabeth van Engeland, echtgenote van Friedrich V (1610-1623). Niet echt een schoonheid maar met een stel ongelooflijk puntige borsten. Deze ovale medaille, 38,2 × 32,9 mm, is gemaakt van gepatineerd zilver en weegt 20,44 g.

Nog zo'n rondborstige dame is Katharina II van Rusland (1762-1796). We zien haar hier op een medaille op 65 mm en met een gewicht van 181,73 g. Deze medaille werd geveild bij Gorny & Mosch n° 178 van 12 maart 2009 met een inzetprijs van € 6.000.

Daaronder zien we de gegoten jaargift 1976 van het M.M.K. geveild bij Münz Zentrum Rheinland n° 151 van 21 april 2009 met een inzetprijs van € 80.

Schaal 2:1

95 x 74 mm

Maria Lionza is nog zo'n rondborstige dame, de graveur is mij onbekend. En ook Turin mag niet ontbreken. Deze schitterende graveur heeft prachtige dames voorgesteld en alle al even mooi. Maar Dupuis moest er niet voor onderdoen zoals je zelf kan vaststellen!

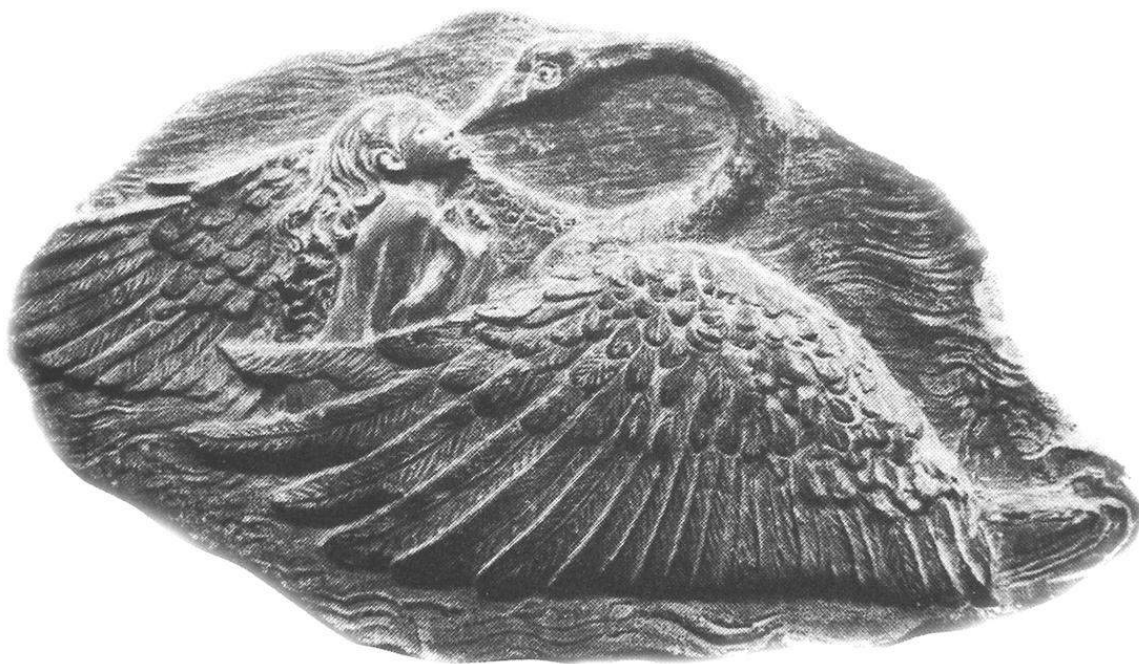
Van enkele Japanse medailleurs nl. Watanabe, Miyakawa en Yamashita, zien we hier enkele vrouwelijke naakten, moderne voorstellingen, die afgebeeld werden in "The Medal, Autumn 1997, p. 134.

Pose, gegoten brons, 220 x 330 mm, Watanabe.

Dune, gegoten brons, 330 x 240 mm, Miyakawa.

Leda and the swan, gegoten brons, 180 x 290 mm, Yamashita.

Leda en de zwaan zien we ook op de volgende medaille van de hand van Güttler. Driehoekig van vorm zien we bovenaan Leda naakt en onderaan de zwaan, de vermomming van Zeus.

74

59 x 79 mm, tin, veiling Emporium Hamburg van 15/16-11-2007, n° 2378, inzetprijs € 50.

Ook de Belgische kunstenares Daniële Debay, die reeds driemaal de belangrijke Victor Tourneurprijs ontving, maakte enkele schitterende erotische medailles. Als studente van René Harvent overklaste zij al snel de meester.

Wederom van graveur G.Varbanov deze prachtige medaille in brons op 98 mm. Deze medaille werd geveild bij Emporium Hamburg Münzauktionen, veiling n° 64, van 11/12 november 2010 aan een inzetprijs van € 40. En met een gegoten medaille in brons op 80 mm, veiling Emporium Hamburg Auktion n° 67, n° 1434.

76

Maar in dezelfde veiling vinden we nog verschillende vrouwelijke naakten, alle van Varbanov: n° 1422 (82 mm, gegoten brons) en n° 1425 (116 mm, gegoten brons)

Een Rubensiaanse dame, Suzanna in bad, wordt begluurd door een paar mannen. Gegoten bronzen plakiet van de hand van Fritz Nuss op 113 mm. Emporium Hamburg, 15/16-11-2007, n° 2370, inzetprijs € 130.

77

Nog zo'n stevige dame van de hand van Güttler, gegoten in brons op 100 mm. Veiling Emporium Hamburg, 15/16-11-2007, n° 2373, inzetprijs € 60.

Nog zo'n uitdagende meid van de hand van PGG, gegoten op 100 mm in brons. Veiling Emporium Hamburg, 15/16-11-2007, n° 2377, inzetprijs € 60.

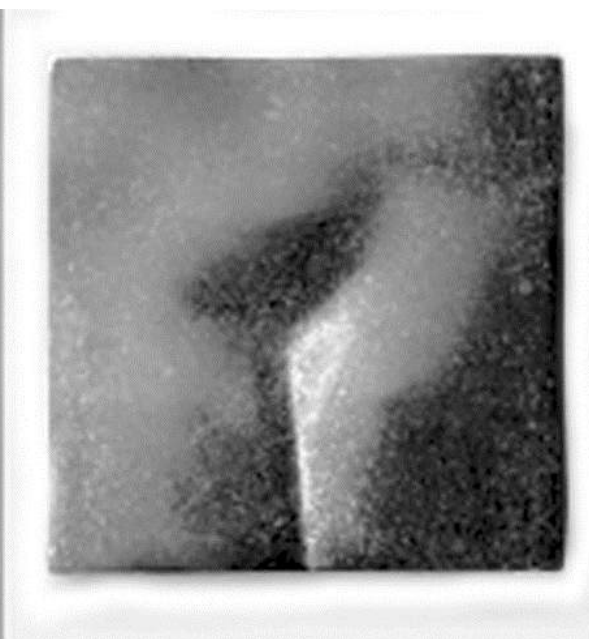
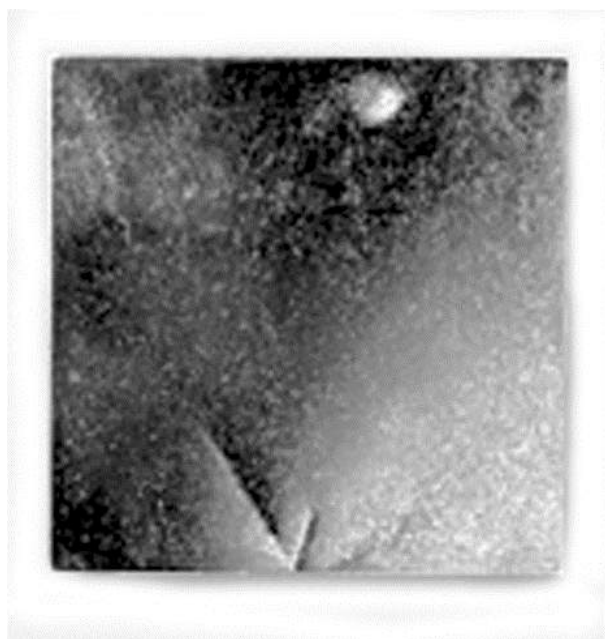
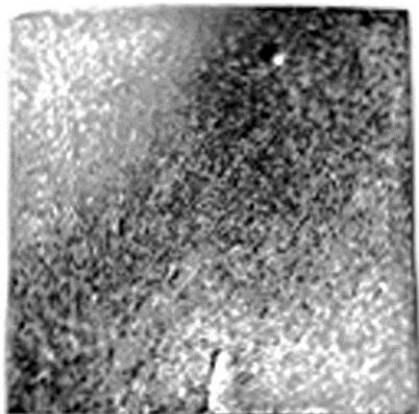
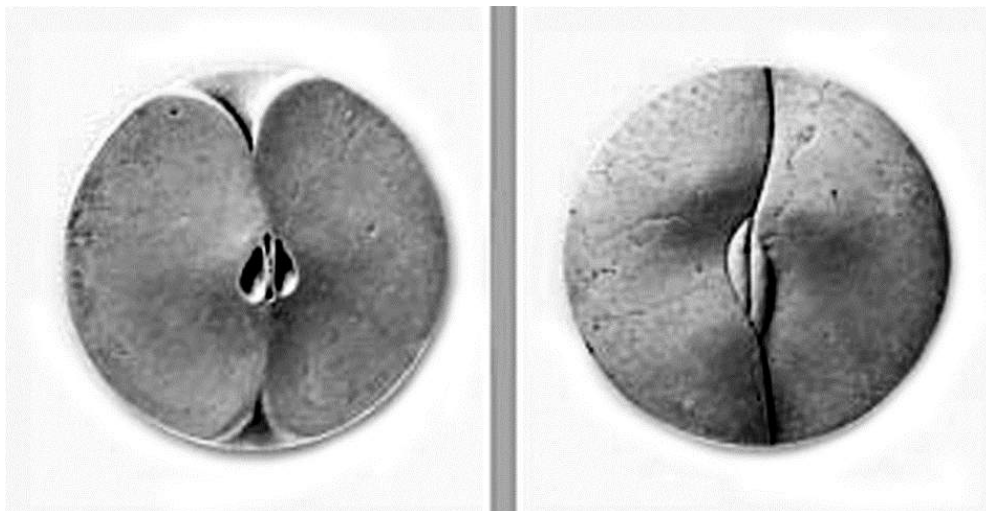
En van pornografische aard is de volgende 19de eeuwse bronzen medaille: de hellepoort.
Veiling Münzen und Medaillen n° 180 van 24/25/26 november 1993.

78

Nog een variatie op de “hellepoort” vinden we op de veiling nr. 67 van Emporium Hamburg onder n° 1428, ook weer werk van Varbanov in gegoten brons op 97 mm en onder n° 1424 in gegoten brons op 82 mm.

Het volgende stuk is weer van de hand van Serge Levet, een Franse graveur verbonden aan de Parijse Munt. We zien een halfnaakte Louise Brodes, een Amerikaanse filmactrice. Op de achtergrond zien we lijngravures van beelden uit de films van haar.

80

Van de graveur Tsunehiro Yoneyama (1947 -) uit Japan deze bronzen medaille, 73 mm en met als titel "grenzeloos". We zien op de voorzijde een vrouwenhoofd en een gebogen naakte vrouwen figuur. Op de keerzijde staat een naakt jong meisje en een tekst.

Van de hand van de Hongaarse beeldhouwer Laszlo Kutas dit mooie beeld van drie jonge dames.

Van onze Belgische graveur Beni Debacker deze mooie dame die zwemt in het geld (de droom van elke vrouw?) tussen de torens van Kortrijk. En van de bekende Franse kunstenaar Descamps deze naakte staande vrouw.

III. MAN EN VROUW SAMEN

81

Schaal 2:1

Deze nieuwjaarsmedaille uit 1565 van de hand van Lukas Richter, stelt Adam en Eva voor waarbij Eva Adam verleidt tot het eten van de appel (en toen is alle miserie begonnen). Zilver, 59 mm, 53,91 g. Veiling Gorny & Mosch n° 106 van 11/12 oktober 2000 – inzetprijs € 500

De volgende medaille is van de hand van Fritz Nuss (1907-1999), gegoten brons, 135 mm en stelt een naakt paar voor dansend tussen de wijnranken. Veiling Münz Zentrum Rheinland n° 151 van 21 april 2009 – inzetprijs € 180.

Onderstaande medaille stelt Daphne en Chloë voor, gegoten in brons op 118 mm. Chloë (letterlijk vertaald: het jonge groen) of Demeter is de Griekse godin van de vruchtbaarheid. Als vruchtbaarheidsgodin wordt zij dikwijls vereenzelvigd met Gaia, de godin van de aarde.¹⁹

82

Veiling Münz Zentrum Rheinland n° 151 van 21 april 2009 – inzetprijs € 250.

¹⁹ Dr. Adelaïde van Reeth, *Encyclopedie van de Mythologie*, Baarn, 1992.

De medaille eronder stelt Daphne en Apollo voor, gegoten in brons op 91 mm. Daphnè, een Griekse nimf, is de dochter van de riviergod Peneus. Zij wordt door de goden in een laurier veranderd wanneer zij vlucht voor de wellustige god Apolloon, die haar met zijn liefde achtervolgt.²⁰

Van graveur Benno Elkau (± 1924) zien we de centaur Nessos met de vrouw van Herakles, Deianira. De medaille heeft een doormeter van 135 mm en werd ingezet aan € 150 bij veiling n° 137 van de Frankfurter Münzhandlung GmbH.

83

²⁰ Dr. Adelaïde van Reeth, *Encyclopedie van de Mythologie*, Baarn, 1992.

Van de hand van Sándor Tóth in "The Medal", Spring 1999, p.71, zien we een gegoten bronzen medaille uit 1981, 400 op 400 mm, die zich bevindt in het András Józsa Museum in Nyiregyháza, met als titel "Canto 25 from Dante's Purgatory".

84

Een pracht van een dubbelmedaille, perfect in elkaar passend, technisch dus een echt kunstwerk. Deze dubbelmedaille van Woodrow met als titel "Our World" uit 1997, gegoten brons, 50 x 35 mm.

Ook in deze categorie laat Varbanov zich gelden met in de veiling van Emporium Hamburg 67 de n° 1423 gegoten brons op 83 mm.

IV. EEN LESBISCH KOPPEL

Een pracht van een zilveren gegoten medaille op 77 mm herdenkt het Vredespact tussen Engeland en Nederland uit 1636 waardoor Nederland de toelating kreeg om in Britse wateren te vissen. En dit tegen betaling van £ 30.000!

We zien vrouwe Justitia en vrouwe Pax innig kussend en omringd door twee putti. Forrer schrijft deze medaille toe aan Hans Reinhard Junior, wat niet mogelijk is daar deze laatste al stierf in 1622. Dit stuk kwam aan bod bij Auktion Leu n° 92 op 26 oktober 2004.

85

V. VERLEIDING

Uit de periode van Friedrich August I (1694 – 1733) vinden we de volgende medaille op 50 mm en met een gewicht van 28,19 g. en het volgende omschrift: *Sihe diese bede schertzen – Den sie lieben sich v. hertzen.* Afgebeeld is een liefdespaar onder een baldakijn in een stedelijke omgeving. De inzetprijs € op de veiling bedroeg € 2.500.

De volgende bronzen ovale medaille, 109 x 165 mm, laat er geen twijfel over bestaan... Twee putti omringen het liefdespaar. Dit stuk werd geveild in Parijs bij Sabina Bourgey met als inzetprijs € 1800.

Schaal 2:1

VI. PORNO

Op deze medaille zien we een copulerend koppel, een sater en een nimf. De nimf wordt ondersteund door een naakte vrouw. Drie andere saters kijken toe van achter een boom. De graveur zou Francese XIX Secolo zijn en de medaille heeft een doormeter van 150 mm. Deze bijzondere medaille werd geveild te Lugano door Kunst und Münzen AG op 13/14/15 mei 1988 met een inzetprijs van CHF 800.

Trouwens op de volgende medaille zien we nogmaals een sater en een nimf!

87

Deze penning bestaat, eigenaardig genoeg ook, op een klein formaat met op de voorzijde het portret van Napoleon III. En de penning erna heeft op de voorzijde het portret van Leopold II. En ook de marken van de Duitsers maakten het onderwerp uit van enige erotische inspiratie met de Seks Mark en de Sextaler.

De volgende medaille heeft als titel "Herinnering aan de goede oude tijden" Ze werd gegoten in brons op 49 mm en geveild bij Emporium Hamburg Münzauktion n° 63 op 6/7 mei 2010 aan een inzetprijs van € 45.

88

Ook de sterrenbeelden waren een bron van inspiratie met achtereenvolgens het Ram, de Tweelingen en de Waterman.

Van graveur G. Varbanov in brons op 79 mm een niets-verhullende medaille van de "hellepoort". Deze medaille werd geveild bij Emporium Hamburg Münzauktionen, veiling n° 63, van 6/7 mei 2010 aan een inzetprijs van € 50.

Bovenstaande medaille bestaat ook met als keerzijde het portret van Leopold II Veiling 122 Jean Elsen & Fils & privé verzameling

Wederom van graveur G. Varbanov in brons op 96 mm het voorspel. Deze medaille werd geveild bij Emporium Hamburg Münzauktionen, veiling n° 67, van 10/11 mei 2012 aan een inzetprijs van € 50.

Een eenzijdige bronzen plakiet waarbij door een mij onbekende graveur een liefdespaar wordt afgebeeld op een chaiselongue. Het plakiet is eenzijdig en meet 82 × 60,5 mm. Geveild bij Emporium Hamburg, Auktion 65, nr. 1417, inzetprijs € 120.

91

De volgende medaille laat ons een bordeelscène zien. Ze is eenzijdig uitgevoerd in messing met een draagoog op een diameter van 69 mm. Geveild bij Emporium Hamburg, Auktion 65, nr. 1418, inzetprijs € 120.

Op bovenstaande tinnen plakket met een bruine patina op 47 × 50 mm zien we een vriend koppel. Geveild bij Emporium Hamburg, Auktion 65, nr. 1419, inzetprijs € 90.

Het volgend plakket toont ons een actiebeeld met inspirerende afbeeldingen in de kamer. Het plakket is gegoten in messing en is min of meer onregelmatig van vorm. Het bestaat ook in gepatineerd brons en nog fijner uitgewerkt.

92

Op veiling 67 van Emporium Hamburg van 10/11 mei 2012 komt een reeks gegoten medailles voor van Varbanov die mooi ingekleurd zijn. Het zijn de nrs. 1429 tot en met 1433. Ze dragen allemaal de naam van een maand. De diameters variëren van 96 tot 103 mm.

Speciaal op deze laatste veiling van Emporium staat het portret van een piraat (n° 1435). Als je goed kijkt merk je dat het toch een erotische medaille is:

VII. TESSERA - SPINTRIAE

De benaming “tessera” werd in de Oudheid gebruikt voor alle kleine muntachtige voorwerpen die niet door de officiële instanties werden uitgegeven. Een beetje te vergelijken met onze jetons. Vervaardigd werden ze in allerhande materialen, en waarvoor ze dienden is moeilijk te achterhalen. Tessera met erotische voorstellingen worden “spintriae” genoemd. Ze dragen alle op de keerzijde een cijfer. Maar waarvoor dit cijfer een aanduiding was, is nog steeds niet duidelijk²¹.

Deze afgebeelde spintriae zijn alle uit de tijd van keizer Tiberius, dus 22 – 37 n. X. Hun respectievelijke gewichten zijn 4,57 g, 6,56 g, 3,80 g en 6,81 g.

²¹ E.J.A. van Beek, *Encyclopedie van munten en bankbiljetten*, Den Haag, 1986 en 1990, deel 3, T-14/15.

Een homo-erotische scene

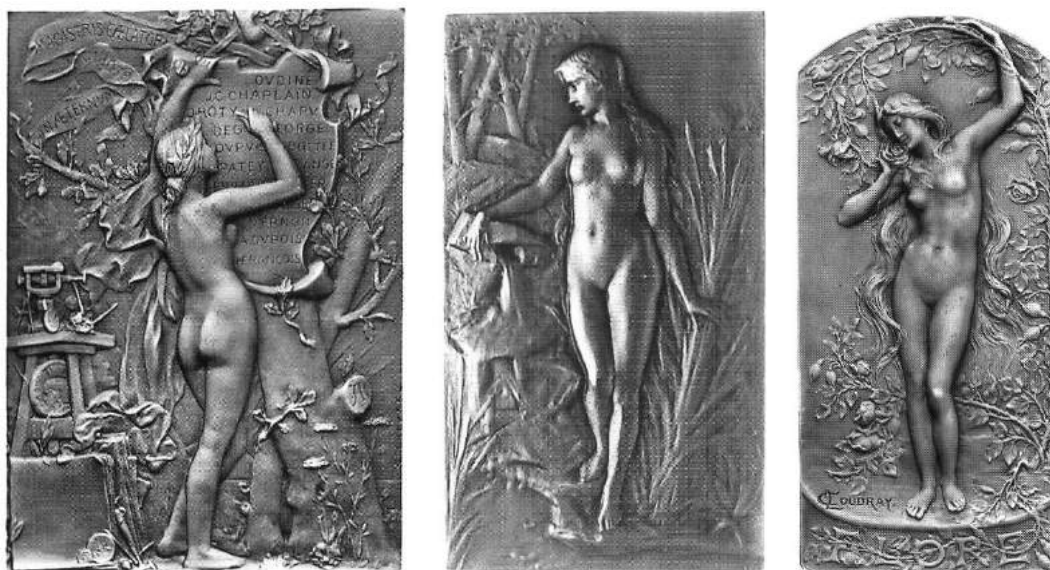

Een afbeelding uit een boek met als titel "Spintriae uit Pompei".

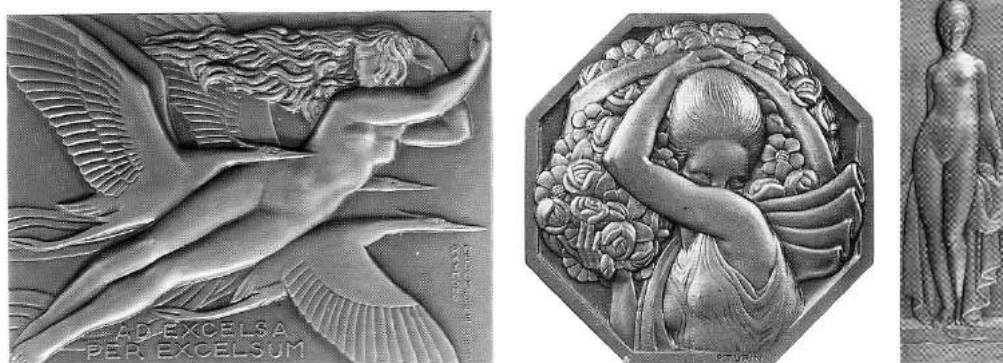
De spintriae inspireerden verschillende kunstenaars tot het namaken van de originele. Hierbij enkele voorbeelden.

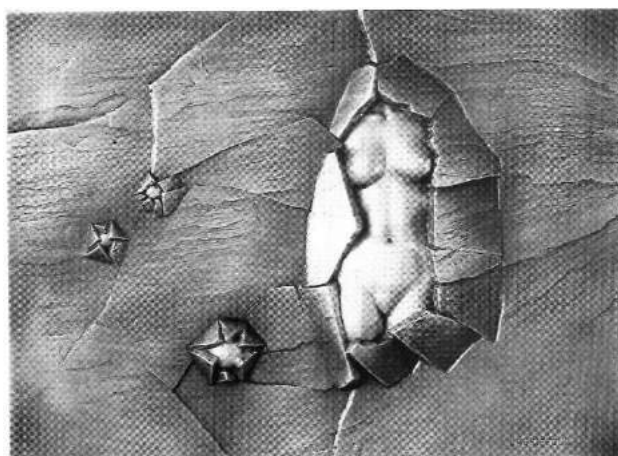
Maar laat mij toe te eindigen met een paar schitterende medailles van Franse graveurs.

1. "Ere aan de graveurs" van Alphonse Lechevrel
2. "De vissersvrouw" van Georges-Henri Prud'homme
3. "Flora" van Alexandre Coudray

4. "Aviation" van Raymond Delamarre
5. "De bloemendraagster" van Pierre Turin
6. "De baadster" van Pierre Turin

"La salamandre" van H. Lagriffoul

Gent

Namur

FIDEM 2016 in BELGIUM

Herent, 8 - 01 - 2016

Beste medaillevrienden

Samen met onze beste wensen voor 2016 kunnen wij het programma voorstellen van het FIDEM congres dat van 6 tot 10/11 september 2016 zal doorgaan te Gent, alsook de talrijke activiteiten die binnen het kader van FIDEM zullen doorgaan vanaf 15 augustus 2016 te Namur. U kan het programma downloaden vanaf de FIDEM site www.fidem-medals.org waar u ook alle verdere informatie kan vinden.

Het Int. FIDEM bestuur nodigt ook uit om de lidgelden voor 2016 te vernieuwen tegen eind januari 2016, de bedragen zijn onveranderd gebleven: € 60,- voor een individueel lid, € 130,- voor musea/bibliotheken/verenigingen, en € 210,- voor medaillefabrikanten.

Hulp bij de organisatie van de tentoonstellingen en praktische taken zijn welkom!

Bank/banque **BNP BE31 2100 2969 2055 / BIC GEGABEBB** op naam van/au nom de **FIDEM BELGIUM**.

98

Chers amis de la médaille

Avec nos meilleurs vœux pour 2016, nous pouvons annoncer le programme pour le congrès FIDEM qui aura lieu à Gand entre 6 et 10/11 septembre 2016, ainsi que les activités qui seront organisés dans le cadre du congrès, et qui débiteront déjà à pd 15 août 2016 à Namur. Vous pouvez regarder le programme sur le site www.fidem-medals.org ou vous trouverez également toute l'information nécessaire.

Le bureau Int. FIDEM invite les membres de renouveler les contributions pour fin janvier 2016, les montants sont inchangés: € 60,- pour les membres individuels, € 130,- pour les musées/bibliothèques/associations, et € 210,- pour les fabricants de médailles.

Nous recherchons encore de l'aide pour l'organisation des expositions et des tâches pratiques!

Met vriendelijke groeten/*avec nos meilleures salutations*

Paul Huybrechts – medailles@telenet.be – T 016 232295

**JAARLIJKS LIDGELD
COTISATION ANNUELLE**

**BELGIË 45€
BELGIQUE 45€**

**BUITENLAND 50€
ÉTRANGER 50€**

Dit lidgeld geeft recht op een genummerde kunstmedaille en op vier nummers van de "Flash Medailles".
Cette cotisation donne droit à une médaille d'art numérotée et à quatre numéros "Flash Médailles".

**BANKREKENING / COMPTE BANCAIRE
IBAN: BE09 2100 2975 0457**

**BANQUE BNP PARIBAS-FORTIS
BIC/SWIFT: GEBABEBB**

Op naam van/ au nom de: vzw PROMOTIE VAN DE MEDAILLE – asbl PROMOTION DE LA MÉDAILLE

UIT DE ARCHIEVEN VAN MAUQUOY MEDAL COMPANY KUNSTWERKEN VAN RENÉ CLIQUET

Ludo Hulsmans, André Poels & Luc Vandamme

60

De buste van de keizer van Japan 1971.

Ontwerp, 30 x 19 cm, plaaster. Archief Mauquoy n° 60.

Zie catalogus J. Lippens, *René Cliquet, medailleur & beeldhouwer*, p. 23, n° 26.

Cliquet maakte in 1971 een medaille naar aanleiding van het bezoek van de keizer van Japan aan België, Duitsland, Frankrijk en Engeland. Hierop staan de bustes van de keizer en onze koning recht tegenover elkaar. Een van onze leden bezit de stalen patrijs (Ø 146 mm) van dit ontwerp. Van deze medaille met een Ø van 66 mm werden er 11.500 gemaakt in zilver en slechts 137 exemplaren in brons. Op 50 mm werden er 250 stuks geslagen in goud en op 34 mm werden er 500 exemplaren geslagen in goud.

Hoofd van Jean Ray naar rechts, 1977.

Ontwerp in plaaster op 40 cm.

Archief Mauquoy n° 182.

Zie catalogus J. Lippens, *René Cliquet, medailleur & beeldhouwer*, p. 33/34, n° 39.

Van deze medaille op 64 mm werden er 40 exemplaren in zilver (7.500 F) gemaakt en 300 in brons (850 F).

Slechts 20 exemplaren werden er geslagen in goud (10.000 F) maar dan op 25 mm. Het betrof een hulde aan de eminente staatsman en voorvechter voor een eengemaakte Europa, Jean Ray, voor zijn 75ste verjaardag.

Het hoofd van Paul Claudel naar rechts.

Ontwerp in plaaster, 32 x 25 cm. Archief Mauquoy n° 189

De bronzen medaille met een diameter van 70 mm werd geslagen in 1986 bij de firma Fibru.

Jacques Toussaint & Arsène Buchet, *Klein en Fijn, Hedendaagse Belgische edelsmeed- en snijkunst, Deel 2, Medailles*, n° 9, p. 20.

100

JAARLIJKS LIDGELD
COTISATION ANNUELLE
BELGIË 45€
BELGIQUE 45€
BUITENLAND 50€
ÉTRANGER 50€

Dit lidgeld geeft recht op een genummerde kunstmedaille en op vier nummers van de "Flash Medailles".
Cette cotisation donne droit à une médaille d'art numérotée et à quatre numéros "Flash Médailles".

BANKREKENING / COMPTE BANCAIRE
IBAN: BE09 2100 2975 0457
BANQUE BNP PARIBAS-FORTIS
BIC/SWIFT: GEBABEBB
Op naam van/ au nom de: vzw PROMOTIE VAN DE MEDAILLE – asbl PROMOTION DE LA MÉDAILLE
JAARLIJKS LIDGELD
COTISATION ANNUELLE
BELGIË 45€
BELGIQUE 45€
BUITENLAND 50€
ÉTRANGER 50€

Dit lidgeld geeft recht op een genummerde kunstmedaille en op vier nummers van de "Flash Medailles".
Cette cotisation donne droit à une médaille d'art numérotée et à quatre numéros "Flash Médailles".

BANKREKENING / COMPTE BANCAIRE
IBAN: BE09 2100 2975 0457
BANQUE BNP PARIBAS-FORTIS
BIC/SWIFT: GEBABEBB
Op naam van/ au nom de: vzw PROMOTIE VAN DE MEDAILLE – asbl PROMOTION DE LA MÉDAILLE